

compagnie de quelques autres Angevins, à Notre-A d'Anjou, en rapporte un fragment, qu'il a tiré du même du Puy en Velay. Ménard, dans ses *Ecrivains* P. Gissey.

DE SANCTA FIDE VIRGINE.

(*Gall. Christ.* tom. II, Append., p. 894.)

Aginnum anno 303 adveniens Dacianus, spirans minarum et cædis in Christianos, inquisivit, ac immanem persecutionem adorsus est. Turbatus pusillus fidelium grex, clam ab urbe secessit, ac per abrupta eremi, et fragosas convallium cautes divagatus in speluncis delituit. Gregem secutus pastor (S. Caprasius), omnia circumquaque scopulorum diversoria peragravit. Hos divinis colloquiis recreabat, illos emendicatis subsidiis fovebat, omnes erigebat exemplo, ac pœnis et præmiis æternis propositis ad martyrium præparabat. Demum pridie Nonas Octobris, cum, ut fert traditio, excelso e monte, cui hodie a Sancto Vincentio nomen, pateret aspectus in urbem, et ipse in ejus platea perspiceret oculis illustre spectaculum, nempe Fidem virginem eo nomine, pro cujus defensione viriliter decertabat, dignissimam, cum suppliciis tortoribusque committi, et post longa craticulæ ardentis supplicia excarnificatam ac tostam ab angelo columbæ specie donari corona, ipsamque interim C sponso Christo vitæ suæ reliquias, holocausto jam

fere peracto, consecrare, sensit in se charitatem accendi eo igne qui virginem absumebat, atque prævisse puellam attendens, erubuit non saltem sequi. Aginnum revertens, prius Deum precatus, ut omnia in melius convertens sibi in illo articulo quid rei faciendum esset, non obscuro significaret indicio, et si quidem in arenam descendendum esse statuisset, ex proximo pumice emicare faceret protinus aquam : nec mora, eodem loci temporisque vestigio fons vivus emanat mirabiliter eductus, aquam jugem abunde suppeditans. Ad aquæ aspectum cor designati martyris magis magisque exarsit, et ad certamen quo dein gloriose perfunctus est, se protulit. Illico enim ductus ante præsidis tribunal, Christianam fidem profitetur, iudicis ac tortorum minas contemnit, tandem invictus in confessione Christi abscisso capite martyr occubuit, ut prolixius recitant gesta ejusdem sancti, apud Surium et Martyrologium Romanum. Festum ejus celebratur 20 Octobris.

DE MIRACULIS SANCTÆ FIDIS

(LIBER

Auctore Bernardo scholastico.

MONITUM MABILLONII.

(*Annal. Bened.* tom. IV, lib. LIII, num. 42, pag. 114.)

Sub id tempus (an. 1010) Bernardus scholasticus, scholis Andecavensibus præpositus, librum De miraculis sanctæ Fidis Conchensis seu Conchacensis composuit, eumque Fulberto Carnutensium episcopo, magistro quondam suo, nuntiavit. Editus est ma-

libellum *Miraculorum sanctæ Fidis de Conchis*, quæ passa est Aginno sub impio Daciano cum beato Caprasio. Exstat in codice Carnutensi hic liber, editus auctor, sub hoc titulo : *Incipit liber miraculorum sanctæ ac beatissimæ Fidis virginis et martiris. editus*

ad sedem Carnutensem assumptus fuit. Hujus scriptio-
 nis occasionem inde natam refert hic auctor, quod, cum Carnoti in Fulberti schola versaretur, suburbanam sanctæ Fidis ecclesiam, *vel scribendi causa vel orandi*, sæpius adiret, et multa de miraculis in cœnobio Conchacensi patrari solitis audiret, quæ nonnulli fabulis anilibus deputabant; subierit animum cogitatio, ut locum adiret, et rei veritatem coram exploraret. Verum ad scholæ Andecavinx magisterium ab episcopo invitatus, et per triennium illic docendo immoratus, postposito tandem hoc munere, Conchas se contulit non semel: ubi de sanctæ Fidis vulgatis miraculis sollicitè indagare cœpit, quæ quidem vera esse certissime deprehendit. In his testatur se vidisse hominem, cui oculi *violenta ustione* avulsi fuerant, sed meritis sanctæ Fidis omnino restituti *universa attestante provincia*. Quod miraculum, veluti fundamentum cæterorum, ait se posse in initio libri, in quo potius rerum inter sese similitudinem, quam ordinem temporum servavit, referendo tantum ea quæ ipsius tempore facta sunt et a viris fide dignis comprobata. Hæc susius auctor in libri sui prologo, quem integrum referre visum est. In his miraculis non semel fit mentio de peregrinantibus ad loca sancta, quos *Romeos* vocat: qualis fuit ille Wilbertus Romeus, cui evulsi oculi cœlitus restituti fuere. In capite 5 laudatur *Arsendis, uxor Wilhelmi Tolosani comitis, fratris illius Poncii, qui ab Araldo post hæc privigno suo dolo interfectus fuit*. In cap 8 memoratur *Bertillis comitissa*: ubi sancti Marii confessoris *aurea majestas*, sancti Amantii æque confessoris et episcopi *aurea majestas*; denique sanctæ Fidis *aurea majestas*, id est statua, vocatur. In cap. 14 laudatur *domnus Oebalius*, dominus castelli quod dicitur *Torena*, in pago Lemovicensi, ejusque conjux *domna Beatrix, per divortium ab eodem deserta*, quæ Richardi secundi Nortmannorum ducis soror erat, ut probat auctor in fine ejusdem capituli his verbis: Anno fere et dimidio post secundam a Conchis reversionem, accidit mihi certo negotio, domni Wilhelmi Pictavorum comitis adire curiam, in qua cum domnam Beatricem viderim, a Ricardo ~~fratre suo~~ Rotomagensium comite illic missam, ardentè ejus colloquium aggressus, illico recogitare cœpi super

A hoc miraculo, nempe de peregrino e mariti vinculis divinitus liberato: «cujus verba, per omnia monachorum Conchacensium verbis concordantia, esse poterat probabile argumentum, si quis dubitaret in aliis etiam mihi ab eisdem narratis.» In cap. 21 ad probandum miraculum de milite, intestinorum inordinatis motibus exemplo, testem adducit *Rodbertum Cantoiolensis monasterii abbatem, virum reverenda caritatis satis honestum*. Hæc ex editis.

Longe plura sunt in codice Carnutensi. In his ait auctor tot carceratos meritis sanctæ Fidis absolutos, «ut ferreorum compedum, quos pagensi lingua bodias vocant, immensitas occupationem in monasterio faceret. Quocirca tantam ferri massam extendi, atque in januas redigi studio fabricum seniores decreverunt.» Unde nullus fere in ecclesiam, quæ triformis est, aditus patet, qui de prædictis compedibus seu catenis januas confectas non haberet. De triformi hac ecclesia sic idem auctor: «Est deforis tectorum dimensione basilica triformis, quæ interius, propter mutuam transeundi amplitudinem, in unum corpus coit ecclesiæ. . . Dextrum latus sancti Petri apostoli, læva sanctæ Mariæ; mediæta autem sancti Salvatoris titulo dedicata est. Verum quia eadem mediæta psallendi assiduitate frequentata habetur, illuc ex proprio loco sanctæ martyris pretiosa translata sunt pignora.» In consequentibus agitur de multis miraculis sanctæ Fidis, in Arvernica processione factis, cum scilicet *imago sanctæ Fidis et capsula aurea, quam fertur donavisse Carolus Magnus*, portata fuit per Arverniam in quoddam sanctæ Fidis prædium, quod *Molendinum Pisinum indigenæ nuncupant*, præunte cruce cum textu Evangeliorum, aqua benedicta, et corneis tubis, quæ a nobilibus peregrinis ornamenti causa in monasterio oblate fuerant. Huic prædio adjacet castrum Aurosa, cui *princeps quidam, Robertus vocabulo*, præerat, qui ob monachum illius prædii custodem male ab ipso habitum cœlitus multatus est. Sed de his satis, superque satis. Ermengaudus Urgellensis comes testamento suo (*Marca Hisp. p. 973*), quod anno duodecimo Rotberti regis confecit, sanctæ Fidis cœnobio legat *gradales duas de argento*.

BERNARDI SCHOLASTICI

ANDECAVINÆ SCHOLÆ MAGISTRI

EPISTOLA AD DOMINUM FULBERTUM

AD LIBRUM DE MIRACULIS SANCTÆ FIDIS

Digitized by Google

ejusdem urbis sita est, ecclesiolam adirem. Qua de re memini nos aliquando inter confabulationis colloquia incidisse in mentionem sanctæ Fidis, miraculorumque ejus, quæ in loco Concaethensis cœnobii, ubi sacrosanctum corpus illius veneranter excolitur, omnipotentia Christi fiunt assidue. Quæ, quia partim vulgarium fama celebrari videbantur, partim quia inaudita habebantur, haud aliter quam inanis fabulæ commenta a fide rejiciebantur. Et tum cum quod verum erat per voluntatem Dei silere non poterat, verique opinio pene per universam Europam jam discurreret, paulatim subiit mihi in corde tacita et oblivionis impatiens cogitatio, uti ipsum sanctæ martyris habitaculum eodem discendi studio adirem. Postremo adeo res rediit huc, ut voti inde facti tempus diemque, ne daretur oblivioni, in manuali codicello notaverim. Interea causa exstitit qua ad urbem Andegavensem, ab ipsius urbis episcopo exoratus, transmigrarem, ubi fere per triennium per inanes nugas, ut verum confitear, tempus studii contereus, excessi tamen voti quippe bonam opportunitatem expectabam, qua succedentibus multiplicis curæ occupationibus, adeo me falsa expectatione reddidit delusum, ut velut piscis intra linea claustra captus, quo magis expediri conabar, eo gravioribus malis implicarer. Tandem vero ne sub spem adversitatis desidiæ meæ viderer consulere, cum etiam oculos et pene inextricabiles diabolica fraude mihi præsentirem parari laqueos, prorsusque arte inimica a cœptis cogitantem de bonis absterreri, postpositis repente rebus, ad desideratum gloriosæ martyris mausoleum Domino ducente perveni. Hic ergo de virtutibus sanctæ Fidis, postquam sollicitè cœpi inquirere, tanta a diversis relatoribus miraculorum affluentia abundavit, ut nisi audiendi ardens esset animus, nimio tædio afficerent cerebrum. Verum quia ipsum hominem, cujus oculi violenta ultione radicibus abstracti fuerant, et postmodum salva naturæ integritate reformati, ipse videre merui, et nunc etiam ibi hic homine dictante video, eodemque prodente, universa attestante provincia, novi; primum id tanquam miraculorum fundamentum cæterorumque lectioni inserendum puto, non solum sensum e sensu, sed etiam verbum e verbo, ut ab ejus ore audio, brevitatis alienus loggam satis lineam narrationis exordiens. Post hæc vero pro redeundi festinatione perpauca adjicere miracula, reliquorum vero pulchriora summa brevitate cursimoue notata,

A ea quidem quæ ætate nostra non sunt antiquiora, quorumque testes in promptu, non fabulosam, sed evidentissimam veritatem liquerint, mecum in patriam Deo duce deferendum delibero; quo videlicet diligentiori datus otio, abundantiore lecturis faciam lectionem. Hæc ergo, mortalium doctissime, cum acceperis, artis tantum positionem corrige; nam quidquid mihi narratum fuerit, quamvis indoctus et recte dictandi imperitus, non tamen simplex ad audiendum nec facilis ero ad credendum; aut potius, si fœdum tibi videtur stylum imparem materiæ materiam polluisse, tu te tibi salva benevolentia mea, quem constat unice in altiore sapientiæ gradum evasisse, tam nobile tamque gloriosum thema nobili gloriosoque stylo decoratus sume, ne veritas malo stylo corrosa legentibus horreat, ac per hoc res optima vilescat: nam tantam talemque historiam tanquam abjectis sapientibus occupasse præsumptoris potius est improbitas, nisi quia causa in medio prolata me ab hac audaciæ nota facit immunem, quam, ut manifestius edicam; melius est cœlestia miracula, necdum sicut nova et indubia, a scholastico quamlibet indocto salva veritate utcunque tradidit litteris, quam ab ignotis mundi partibus oscitantem spe dubia oratore expectari. Ergo non adeo culpandus mihi videor, si divini gratiæ munera pro viribus propalare contendo, cum ipsa scriptorum inopia ut id agam vehementer expostulat. De cætero qui hoc lecturi estis, moneo ne in hujus scripturæ concordia scandalizemini, consequentiam temporum quærentes; non enim permittit me instans redeundi necessitas ad purum investigare, nisi ea quæ sine detrimento fructus misericordiæ minime sunt prætermittenda. Unde non hic in hac scriptura libri, quem De virtutibus sanctæ Fidis Deo cooperante exordior componere, annorum ordo, sed miraculorum concordabit similitudo, quorum inviolabili veritate diligentissime a me exquisita, quia nihil verius, precor ut fidem relati pleno corde accommodetis, ne vobis sanctæ martyri postmodum minus derogasse sit satius: aut potius, si rei prodigiôsæ inusitata novitas vos perturbat, id super omnia a vestra fraternitate procumbens terratenus peto, uti nostro tempore non tam orationis quam causa experientiæ, et vos quoque me regresso huc veniatis, ne intempèstive falsum judicetis inexpertis, cujus veritatem ultro propalabit experti.

DE MIRACULIS SANCTÆ FIDIS

LIBER.

(Apud Labbeum, *Bibliotheca nova mss.*, tom. II, pag. 534, ex veteri ms. codice Byzantinæ Chiffletiorum bibliothecæ et a R. P. Petro Francisco Chiffletio theologo societatis Jesu, communicato.)

CAPUT PRIMUM.

quidam, Geraldus nomine, superstes habitat, qui

cham perrexerat. Completaque de more solenni lucubratione vigiliæ, in crastino, id est in ipso solemnitate die, recidivo redibat tramite, cum offendit sinistra fortuna præfatum dominum suum occulto zeli odio adversus se commotum. Hunc presbyter, cum in peregrino habitu cominus cerneret, verbis pacificis in primo aggressu ita affatus est : « Ecce, Witbertus, Romeus, ut video, effectus es ; » sic enim in eadem patria sanctorum peregrini appellantur. « Est respondit ; etiam, domine, a festivitate sanctæ Fidis revertens. » Tum vero de cæteris quasi amicabiliter exquisito, dat licentiam abeundi. At cum paululum sese præterirent, respiciens post tergum Judaicæ proditionis sacerdotes (si tamen sacerdotem, qui sacrilegio sacerdotium contaminat, vocari fas est) jubet homini ut paulisper operiatur se. Quem consecutus, mox a suis utrobique vallatum teneri præcipit. Quod cum ille vidisset, nimio metu intremiscens, summa cuius criminis arguatur, percontari cœpit. Cui vir perfidus hujuscemodi minaciter dedit responsura : « Malum mihi fecisti, et pejus factum ire paras ; et ideo non aliter quam ipsis tuis oculis satisfaciens, mihi supplicium dabis ; » nec tamen apertius, quasi præ pudore, designavit modum culpæ. Namque est sacerdotibus inhonestum de zelotypio suo agere iudicium. Siquidem hujus mali causa de suspitione constuprandæ mulieris fuerat exorta. Ille vero, ut erat rei ignarus, omnigenæ culpæ purgationem satis confidenter profert : « Ecce, inquit, domine, omne nefas, quo tibi suspectus habeor, si est ut palam detegam, legaliter refellere paratus, non æstimo inveniri posse quo pacto iram tuam tuorumque fidelium incurrere debeam. » Ad quem ille : « Cessent, inquit, cessent superflue excusationis ambages ; jam enim dudum conclamatum est, data sententia, ut oculis careas. » At ille gladiatorio sibi animo insistere, irreparabilemque suæ destructionis horam imminere, nec ullum pretii locum fore ulterius cernens, adhuc tamen, quamvis de præsentis diffidens salute, hujusmodi clamorem addit : « Domine, indulge, quæso, veniam, et si non propter innocentiam meam, saltem pro amore Dei et sanctæ Fidis, cujus amore impræsentiarum gesto sacrum peregrini habitum. » Ad hæc torva bellua nec Deum, nec sanctam ejus magni pendens, effero furoris rugitu frendens, diu conceptum blasphemix venenum ita verbis evomit sacrilegis : « Nec Deus, nec sancta Fides hodie, inquit, te liberabit, neque eos invocando proficies, ut a manibus meis impunitus abeas : neque eo confugies, ut ob peregrini habitus reverentiam, cum sis mihi iniquissime injurius, te in contemptibilem inviolabilem habeam perceram. » His dictis, jubet ho-

A impetrans, repente idem elapsus ab equo, digitis quibus sanctum Christi corpus contractare consueverat, sui filii oculos violenter abstraxit, humique negligenter projecit. Non sine virtutis superna præsentia, quæ non sinit homines divinæ curæ exsortes, et semper adest prope invocantibus se in veritate, facitque iudicium injuriam patientibus. Nam qui tum ibidem adfuere, cernere continuo niveam meruere columbam ; aut certe, ut ipse adhuc patratior sceleris solet asserere, pica exstitit. Quæ pica, vel columba, ocellos miseri recenti cruore illitos in ipsa hora suscepit ab humo, supraque montuosæ telluris altitudinem elevata, ad Conchas deferre visa est. Quod tamen idem cum vidisset sacrilegus, pœnitundine ductus lacrymari cœpit profusius. Cui ab uno sociorum ejus idem facere incassum, tardeque dictum est. Indeque abiens, sacram missæ celebrationem postea aut propter perpetratum scelus non præsumpsit, aut, quod verius videtur, propter rem sæcularem omnino neglexit. At vero mater hujus Geraldii, læsæ innocentix vehementi affectu compassa, prædictam Witbertum domi receptavit, cunctaque sibi necessaria, donec sanus factus est, benignissime suppeditavit. Cum qua etiam eadem tempestate observatus fuerat, non tam ex præcepto sui senioris, quam declinando atrocitatem ipsius, quæ in illum ideam senior, sævior solito, exercuisset, ex quo falsi zeli vulnus in corde percipisset. Is denique sanus effectus, eodem anno arte joculari publicum C quæritavit victum, indeque quæstum accepit, adeo ut (sicut modo assolet referre) oculos ultra habere non curaret ; tanta cum et lucri cupiditas, et commodi jucunditas delectabat. Evoluta itaque anno, impendente solemnitate die, cum pridie ante vigiliam membra sopori dedisset, astitisse sibi inenarrabilis elegantix visa est puellula, aspectu angelico atque serenissimo, facie candida, roseoque rubore guttatim respersa ; quæ inæstimabili vultus vigore omnem humanum superexcellerat decorem. Quantitas vero non alia erat quam ea quæ passionis tempore fuisse legitur, id est statura puellaris, nec dum provecæ ætatis. Vestes erant amplissimæ, auroque per totum intextæ mundissimo, ac subtili picturæ varietate circumdatæ. Manicarum vero quantitas ad vestigia usque dependens, in minutissimas rugas præ sui magnitudine subtiliter contracta. Sed et ligatura capitis in orbem complicata bis binis perspicui candoris emicabat margaritis. Verum pusilli corporis habitudo nihil aliud mihi significare videtur, quam quod passionis tempore, sicut diximus, juvenis legitur fuisse. Mox vero ut ad incepta redeam, eadem beatissima fulere oculis inique curæ dexteram dæ-

hūc aliud nisi ut te visam. Witberto vero gratias agente, ipsum rursus sancta Fides interrogat: « Cognoscisne me? » At ille eam, ac si jam dudum visam, recognoscens, sic visus est respondere: « Etiam bene te video, hera, et optime cognosco. — Dic etiam mihi quomodo te habeas, inquit, quamque prospere tua res agatur. » Ille respondit: « Optime, hera, rebus meis succedit fortuna, cunctaque Dei gratia sunt erga me prospera. » Cui illa: « Et quomodo, ait prospera, quia lumen cœli non vides? » Ille enim, ut sit in somnis, aliter quam res erat, videre putaverat. Qui mox ad hunc finem interrogationum, oculorum reminiscitur amissorum: « Et quomodo, inquit, videre possim, qui anno præterito a tua festivitate remeans, injusti domini violentia oculos miser perdidit? » Et illa: « Nimium, inquit, Deum offendit graviterque summi artificis iram irritavit, qui te immeritum corporis detrimento damnavit. Verum, si crastina luce, quæ erit martyrii mei vigilia, Conchas perrexeris, emptasque duas candelas, unam quidem ante aram sancti Salvatoris, alteram quoque ante aram ubi gleba corporis mei condita est, apposueris, oculorum de integro reformatorum decore mereberis gaudere; siquidem pro illata tibi injuria cœlestis judicis pietatem ingenti clamore ad misericordiam permovi, Deumque pro salute tua sedulæ precis instantia tandiu fatigavi, quandiu ipse impetratæ optionis effectus, facilem exorabilemque redderet. » Hæc ubi dicta dedit, cœpit iterum atque iterum abituro instare, et ut celerrimè pergeret, obnixius monere, imo de pretio emendæ ceræ hæsitanti, ita consulere: « Mille homines, quos nunquam vidisti, inquit, tibi sunt daturi. Præter hæc tamen, ut præsens negotium facilius peragas, perge festinus præsentem diluculo ad ecclesiam hujus parochiæ (sanè hæc erat apud quam ipse oculos amiserat, quæ ab antiquo Spariacus vocabatur), ibique missam audiens, sex denariorum reperies datorem. » At ipso pro consolationis beneficio condignas grates ropendente, virtus cœlestis rediit. Continuo ergo expectatus præfatam expetiit ecclesiam; ubi cum universis omnem hanc visionem exposuisset per ordinem, omnes pro deliramento reputaverunt. Nec tamen cœptis desistens cum singulos sigillatim supplicando, circumfusam rogaret multitudinem, quærens duodecim oppignerare denarios, e cæteris tandem quidam Hugo se præferens, huic aperta crumena gratis sex nummos cum obolo porrexit; qui tantum, quem in visione acceperat, excessit numerum. Tunc non immemor visionis divinæ sit certior de futura promissione. Quid verbis opus est? Adit locum, visionem prodit senioribus, emit cereos, apponit altaribus, excubat coram aurea sacra-

brum, versusque in stuporem obdormivit. Cum autem matulinæ laudes agerent, propter concentum, et vociferationem psallentium expectatus, videtur sibi fulgentium luminarium hominumque sese morantium quasi umbram conspicari. Verum pro interno cerebelli dolore, sui pene oblitus quod rei veritas erat minime credulus, somnare potius arbitrabatur. Tandem cum paulatim, quem inter tempora conceperat, stupor deficeret, cœpit jam apertius rerum formas discernere, atque in se vix reversus recolit visionem, manibusque appositis contractat redivivæ lucis fenestras carnis integerime pupillis in fronte reformatas. At continuo adhibitis testibus, immensam Christi magnificentiam immensis prædicavit laudibus. Fuit igitur ineffabile gaudium, inaudita lætitia, incredibile stupor, dubium pene discrimen, utrum somni imaginatione an rei veritate tam inauditum miraculum cerneant, præcipue his qui prius eum noverant. Inter hæc res ridicula plausuque dignissima accidit; nam, ut erat homo purissimæ simplicitatis, irrepsit ei in corde superflua timoris trepidatio. Forte illum Geraldum qui sibi dudum oculos evulserat, ad publicam, ut sit, solemnitatem adventasse, sibi que denovo, si casu obvium haberet, fretum majore manu, renovatum oculorum decus excisum ire: idcirco ergo inter confusum promiscuum turbæ strepitum quo potuit occultus elabitur. Nondum tamen ad plenum de recuperati luminis dono erat certus, tantus eum rei stupor invaserat, cum forte inter angustias turbarum ad ecclesiam concurrentium, jam claro die asinum offendit appositum. Quem cum fuisset intuitus, virili severitate increpitans, sic inquit: « Heus tu, homo, quisquis es, inepte, abige asinum tuum, ne fiat viatoribus offendiculum. » Ille primum de veritate facti factus certissimus secessit præpete fuga ad quemdam notum sibi militum, cujus municipium in eminenti rupe situm ita natura rerum undique munierat, ut omnimodis machinis inaccessible videretur, non a Conchis longius quam sexdecim millibus. Ad id ergo propter inexpugnabilis vallis tuitionem confugiens, vix aliquando a monachis multa prece exoratus, multaque securitate donatus rediit. Quod cum plerique omnes, tam ex longinquis quam proximis regionibus confluentes, pro inaudito miraculo eum certatim videre festinant, nonnulla ei beneficia indulsisse abeuntis gratulantur. Quæ res ut ex omni parte dubietate caret, non statim ubi sæpe dictus Witbertus oculis privatus exstitit, illum miseratio sanavit; verum, ut supradictum est, toto anno a salute suspendit, arteque etiam scurrilitatis, compluribus suis provincialibus oculis captum notavit, notatumque cunctis ad ultimum sanavit. In quo nihil eo inferius ge-

me. opera quæ ego facio, et ipse faciet, et majora horum faciet, quia ego ad Patrem vado.

CAPUT II.

De mulo resuscitato.

Veniens quidam miles de pago Tolosano, Bonus filius nomine, cujus filius adhuc superstes eodem censetur vocabulo, ad sanctum virginis locum, cum jam non longius a vico Conchacensi quam duobus ferme abesset millibus, jumentum cui insidebat, nescio quo morbo percussum, repente sit exanimè. Conductis ergo rusticis, ut cadaver corio deegerent præcepit. Ipse vero, pro cujus amore iter egisset, ad sanctam processit virginem; soloque decumbens, fundit preces, expromit vota. Postremo ante auream sacratissimæ martyris imaginem de amissione muli conquestus est. Nam quia idem mulus præstantissimus penèque incomparabilis fuisset, propterea nimis graviter triste tulerat amissum, præsertim cum in bono opere desudanti iniuricus prævalens damnum sibi intulisset. Cujus fidei soliditas non parva laude videtur extollenda; nam ubi ab oratione desiit, mulus, pedibus quibus jam tenebatur exoriendus, utrumque rusticum calcitrando longius arcens, (mirum dictu!) redivivo prosiliit saltu, atque per media montium cacumina, sociorum animalium inhians vestigiis, prorumpit ad vicum. Cernebat animal, ut hi qui præsentés adfuerunt persæpe nobis testantur, juxta modulum bruti sensus recuperatæ vitæ gaudio fluitare, coramque ecclesia cursitando per plateam, quodammodo factoris bonitatem sentire, ac proinde crebro hinc inde gratas Deo referre, qui dat jumentis escam ipsorum, et pullis corvorum invocantibus eum. Quem præcipites rustici insecuti, cruentatos adhuc gestantes cultros, visum prodigium super mulo adhuc dubitantibus enarrant. Et ut certa opinio non modo videntium ore esset contenta, sed etiam quadam expressa scriptura omnem ambiguitatis evacuet errorem, hic in utroque posteriore crure recentium plagarum sulcos (instar vetustissimarum cicatricum, pilis etiam canescentibus) eadem hora solida junctura reformatos, donec superfuit mulus, resurrectionis indicium [gessit]. Miles vero Deo sanctæque ejus pro gratiarum actione unum aureum offerens, retro, unde venerat, revertitur ad patriam: ipsoque animali sanctæ Fidei remisso, plurimis post inde annis plurima ei donaria delegavit.

CAPUT III.

Item simile miraculum.

Miles quidam Geraldus, haud obscura persona, morabatur in pago Ruthenico, in villa videlicet quæ Villaris nuncupatur, distans a Conchis fere sex

A multo magis gravatus occidit. Quod videns homo, hospiti suo venundat corium. Cui cum nequissimus hospes quam minimum pretium porrigeret, ratus quia, et si nihil daret, itidem tamen haberet, ille Geraldus, valde indignatus, per varias cæsuras in longo et in transverso sulcat cadaveris latus, ne videlicet, se inde abeunte, infidelis hospes integro tergore gauderet. Denique, arrepto suæ peregrinationis bacillo, extincti jumentum oculum cuspidè perfodiens, caudamque percutiens, ita furibundus infit: « Quid nunc detrimenti sancta Fides pateretur, si inter alia sanitatum dona, huic etiam mulo sanitatem reddens, tam longam candelam sibi sortiretur? Modo miser duplici discrimine ferior, inter vias pedestris remanendo, et in patriam decies denos solidos fratri persolvendo (tanti enim ambo invicem germani de mulo illo convenerant, si forte mortis periculum incurrisset). » Et vix ille hæc paucissima verba compleverat, cum revivens mulus saltu citissimo constitit quadrupes. Et ne quis nisi a vera morte illum æstimaret exsilire, in ipso puncto temporis quo id actum est, vernabant in modum picturæ universa detruncatæ cutis stigmata, non jam perfusione cruoris recentia, sed, ut de alio dixi, quodam nitore lanuginis ceu veteriosa. Quo facto memoratus Geraldus maxime gavisus, rediit domum, Deoque ac sanctæ ejus gratias egit ingentes, factique miraculi novitatem passim disseminavit. Nota nobilitas viri pariter et fides omnibus erat; qui ne temere vel garrule quidquam videretur referre, mulum vulneribus notatum habuit impræsentiarum. Hoc ipsi monachi, sed et alii complures, qui ipsum Geraldum postea plus millies viderunt, mihi narraverunt. Sed ut ad finem verborum properemus, quis insanus ultra hominum resurrectionem fore dubitet in futuro, quando jam in præsentem resurgunt etiam animalia?

CAPUT IV.

De annulo negato et postea sanctæ Fidei reddito.

Quædam nobilis matrona, audita fama de virtutibus sanctæ Fidis, illic abire paravit. Quæ cum iter inceptaret, recordatur, jam aliquantulum a limine progressa, quod peregrinantium annulos sancta Fides in somnis quæriraret. Mox ergo retro facit pedem, propriumque anulum, de digito detractum, arcesitæ cubiculariæ custodiendum committit. « Cape hunc, inquit, atque servato dum redeo, ne forte sancta Fides quæsitum, si detulero ad Conchas, mihi auferat. » Nempe hæc astute: tanquam alicujus cautela declinare possit illius providentiam, qui antequam fiant prævidet omnia. Quid plura? Ille mulier, solvit orationum debita, atque redit cum pace. Nocte consecuta, virginea species somniantium

nium reputat. Sed finem rei quare diutius immorari? Alio mulier tam efficaci febris igne per universum corporis spatium æstuare incipit, ut vix una hora consistere posset. Ita tamen triduo passa, rediit in se, reminiscitur culpæ, constitetur negligentiam. Mox ergo ut præcepit equum sterni, ut videlicet recidivo tramite ad Sanctam Fidem reincearet, nimius ardoris remittitur æstus; sicque sana it et gavisus redit, non modicum lucrum reputans permutare anulum pro salute.

CAPUT V.

De manicis aureis

Jam vero quanta per sanctam Fidem hujusmodi miracula Dominus operari dignatus est, nemo potuit omnia retinere, neque ea quæ retenta sunt ulli vacat scribere. Pauca tamen de his quæ audivi præfatis volo subnectere, ita quidem ut nec nimio silentio taciturnus, nec nimia verbositate odiosus videar. Scio ante nos dictum: Omne rarum pretiosum. Et ideo ad comparationem reliquæ universitatis scribo rara, ut sint pretiosa. Indulgebit ergo Christus veniam, quod sciens prætereo plurima. Arsendis uxor Willelmi Tolosani comitis (fratris illius Ponci qui ab Artaldo post hæc privigno suo, dolo interfectus fuit) habebat armillas aureas, vel potius (quod usque ad cubitum continuabantur) manicas, mirifico opere gemisque pretiosis insignitas. Hæc cum in suo nobili stratu aliquando sola accubisset, videt per somnium ante se ac si speciosissimæ puellæ formam pertransire. Quam cum præ nimia miratur elegantia, tali rogitatione aggreditur: « Dic, inquiens, hera, quænam esse videris. » Sancta Fides humili respondit voce roganti: « Sancta Fides ego sum, noli dubitare, virago. » At illa contra admodum supplicans, ait: « O sancta hera, utquid ad peccatricem accedere es dignata? » Tunc in eadem hora negotium adventus sui sancta Fides intimat percontanti: « Da mihi, inquit, manicas aureas quas habes, pergensque ad Conchas, aræ sancti Salvatoris superponito eas. Hæc enim est causa quamobrem tuam expetierim præsentiam. » Ad hæc prudens matrona, non tantum munus absque fenore passa abire, sic ait: « O sancta hera, si per te Deus me mascula prole secundari dederit, id libenti animo quod jubes exsequar. » Ad quam sancta Fides: « Hoc omnipotens Creator, ait, pro famula sua facillime faciet, si quod postulo non negaveris. » In crastinum mulier hoc responso sollicitata, perquirat studiosissime quo in pago vicus qui Conchas vocitatur situs sit, nondum enim Conchacensium virtutum novitas, nisi raro, fines suos excesserat. Quo ab his qui compererat comperto, ipsamet peregrini functa officio, aureos eo brachiolos cum summa devotione detulit, Deoque ac sanctæ ejus obtulit. Ibiqve venerabilis matrona aliquot Dominicæ Resurrectionis dies honorabiliter agens, suaque

facta, enixa est alterum; quorum nomina, primogeniti Raymundus, secundi Henricus. Hæc postea manicæ in opus tabulæ fuerunt consumptæ.

CAPUT VI.

De muliere quæ usurpavit anulum quem altera moriens sanctæ Fidi reliquerat.

Est quoddam oppidum, vico Conchacensi contiguum, cui sub ditione monachorum quidam Austrinus præsidebat; dudum cujus nos successorem vidimus, nec tamen miraculum quod dicere inchoamus nostra ætate fuit antiquius. Hic Austrinus annulo, quem uxor nomine.... moriens sanctæ Fidi promiserat, alteram nomine Avigeram sponsavit; prorsus prioris conjugis diæta tanquam delirantis reputans. Verum postmodum prætervæ negligentiaë digitum, qui alieni juris auro depictus ostentabatur, intolerabili tumore doloris cælestis damnavit justitia. Usque adeo ut totum pene anulum turgens pustula super accrescente carne contingeret, ita videlicet ut annulus adacto ferro non posset secari sine digiti detrimento. Cumque ad hanc vim mali compescendam accercitorum medicorum remedia desperarent, nec ullo modo passionis efficacitas jam tolerari posset, ad divini juvaminis recurrunt auxilium: sit palam injuriosæ culpæ confessio. Deducitur debilis mulier ad sacrum sanctæ martyris mausoleum. Ibi cum geminas noctes assiduis excubiis continuat, tertia (quæ fuit Dominica) adjicitur; in qua vis doloris ita sævior dolentem vexavit, ut vociferatæ feminæ miserrima vox per totam noctis spatium non cessaret. Ad postremum cum jam matutinarum laudum intonarent præconia, ab altithrona summæ majestatis sede benigne compassionis visitatio descendit, non passa diutius in humana carne tam graves pœnarum deservire cruces, nec lacrymas penitentis usque ad desperationem pervenire. Nam cum forte luctuosa matrona nares emunxisset, anulus, quem supra diximus, inviolata digitorum salute tanquam validissimum arcitus balista crepitu longe in pavimento dedit. Et ideo cum ingenti gaudii tripudio dies illa Dominica ab omni illius vici populo celebrata fuit. Quippe qui patriotiam ac vicinam suam sanctæ Fidis auxilio creptam a funesto tormento cernerent, et certe multa et innumera hujusmodi etiam per diversa terrarum spatia de sancta Fide referuntur, quæ non solum scribere, sed etiam dicere nemo sufficere; est enim impossibile universa sanctæ Fidis magnalia vel explicare verbis vel designare litteris.

CAPUT VII.

De improbo mercatore.

Mercator, Arvernensis pagi incola, ad sanctam Fidem orationis causa venit, hic cum vidisset facillimum ceræ commercium (nam propter peregrinorum frequentiam, offerentium cereos multo vilior habetur), illico notam suæ artis peritiam revocat

hætenus ignorantia distulerit, hoc amodo pervigil A
 recursus, frequensque repetiti itineris reditus, brevi
 temporis spatio perficit. Accingar ergo viriliter,
 reique exordium aggrediar. » Hoc itaque disposito,
 auditoque venditore plurima cereæ pondera diligen-
 tissime taxat; decemque dinumeratis solidis, com-
 parat massam ingentem, atque in sacculis recondi-
 dit. Et jam gaudens minimo sese vel quadruplum
 lucraturum, sic apud se cogitabat: « At at: bene se
 habet principium: quid tum, si plures vices redeo? »
 Sed jam exitus rei non debet nos remorari. Igitur
 superfuit pulcher cereus, qui non potuit inter reli-
 quum capere acervum. Hunc vir cupiditatis in sinum
 applicuit, eo videlicet modo ut quantitas quidem
 habitior subter cingulum cohiberetur, gracilior vero
 per fenestram vestis usque ad barbam prominere-
 B
 Verum superni speculatoris vindex omnipotentia,
 non tulit ulterius raptoris latere audaciam. Nam
 cereus quem dixi, ignis divini repentino succensus
 fervore, claustra ipsa quibus inclusus tenebatur
 cœpit vehementer adurere, vaporesque flammive-
 mos una cum fumiganti turbine foras emittere, adeo
 ut micantium scintillarum globo vibrante, illa in-
 gens barba reluceret, superiusque capucium crepi-
 tanti coarbureretur sonitu. Nec linea in telam ven-
 tris protexit tergora, cum etiam posteriores gyrantibus
 flammis arderent. Stuperes insanientis horribiles
 mugitus, calcitrantis strepitum, dentium stridorem,
 oculorum vertiginem, totiusque inmoderatam corporis
 distortionem, cum miser, intolerabiliter passus, hæc
 illacque præceps ferebatur, ac si de improviso per-
 cussus coluber, qui simato globo vix se in spheram
 colligit, nunc pernicii tractu fulminat, ac tortile
 collum porrigit, captans fugam. Sed debilitatus,
 non valens, rursus percussori infestus, intorquet
 sanguineos oculos et sibilat ore. Hanc secus iste
 miser, huc illucque cursitans, se impellit et
 repellit, modo pronus, modo resupinus, nec ullo
 modo respirare poterat, quem vis major exagita-
 bat. Sed tamen humani sensus residua vena miserum
 redegit ad pœnitentiam. Qui statim ad sepulcrum
 piissimæ martyris cum ingenti clamore currens,
 universam inibi ceram non celerius refudit quam
 pœnale incendium evanuit, neque homo queritur
 de damno pecuniæ, dummodo a tormento potuit
 evadere. His itaque gestis, nequaquam offendere
 putaverim, si bonitatem sanctæ Fidis laudabilem
 mirabilemque in hoc quoque prædico, quod ne com-
 mercii vilitas deficeret peregrinis, improbitatem
 avaritiæ castigavit.

CAPUT VIII.

De puero in quo quadruplum gestum est miraculum.

Nec illud prætereundum arbitror quod inter nulla
 sanctorum miracula quæ secundum morem illius
 provinciæ feruntur ad concilia, sancta Fides, quasi
 principatum tenens, miraculorum effulget gloria:
 quorum cum sint multa, duo tantum (ne nimis

Rothenensium episcopus, suis tantum parochianis
 conflaverat synodum: quo de diversis monachorum
 aut canonicorum congregationibus, in capsis, vel
 imaginibus aureis, sanctorum corpora sunt evecta.
 Erat distributa sanctorum acies in tentoriis et papi-
 lionibus, in prato sancti Felicis, quod disparatur
 ab urbe quasi uno tantum milliario. Hunc locum
 præcipue sancti Marii confessoris aurea majestas, et
 sancti Amantii æque confessoris et episcopi aurea
 majestas, et sancti Saturnini martyris aurea capsula,
 et sanctæ Mariæ aurea imago, et sanctæ Crucis au-
 rea crux, et sanctæ Fidis aurea majestas decora-
 bant. Erant præter hæc sanctorum multa pignora,
 quorum numerus non commendabitur in præsentii
 pagina. Ibi inter cætera, quodam insigni mirabili-
 B
 que omnipotentis dignata est famulam suam glori-
 ficare bonitas. Puer a nativitate cæcus et claudus,
 surdus et mutus, a parentibus bajulatus, subterque
 imaginem quæ in sublimi honorabiliter habebatur,
 positus, quasi horæ unius intervallo ibidem demor-
 ratus, divinam meruit medicinam; atque, integerrimæ
 sospitatis donatus gratia, exsurrexit loquens,
 audiens, videns, et etiam inoffenso pede feliciter
 deambulans. Cumque strepitus vulgi super tali re-
 sonaret prodigio, seniores concilii, qui considebant
 paulo remotiores, cœperunt inter se conquirere, di-
 centes: « Quid sibi vult ista popularis conclama-
 tio! » Quibus Bertillis comitissa respondens: « Quid,
 inquit, aliud hoc esset, nisi quia sancta Fides joca-
 tur, ut solet? » Tunc omnes, re exquisita, tam stu-
 C
 pore quam gaudio repleti, totam concionem ad divi-
 nas laudes concitaverunt, illud frequenter præ ni-
 mia letitia recolentes, quod jocari sanctam Fidem
 venerabilis matrona dixisset.

CAPUT IX.

Item de cæco et clauo.

Rursus quidam cæcus et claudus, ut sanitatem
 reciperet, ante imaginem sancti Marii confessoris per-
 noctabat, cujus virtutes, mirifice lateque dispersæ,
 a multis populis habentur famosissimæ. Cumque
 jam dilucesceret, repentinus ei sopor irruit, visusque
 est sibi vocem audire dicentis: « Vade ad sanctam
 Fidem; non enim datum est ut a tua infirmitate
 nisi per merita illius salvari possis. » Hoc responso
 excitatus æger, illic qua poterat virtute repere cœ-
 D
 pit. Cum pervenisset ad locum, extemplo sanctæ
 martyris dilationis aliena adfuerit suffragia; nam ubi
 homo in ipsum aditum papilionis sese ingressit, illic
 virescentibus venis ac vegetatis nervis meruit de-
 curvo fieri erectus: nam et velamento pupillarum
 disrupto, præcedentem sanguinis eruptionem subse-
 quitur lux serenissima; nec ei quiddam sanitatis
 defuit, cujus membra cœlestis medici dextera per-
 tractavit.

CAPUT X.

*De eo qui a suspensio furcarum sanctæ Fidis auxilio
 liberatus est.*

indaganti dicebantur, istud quod nunc aggredior, A more totius populi, festivo atque celeberrimo resonabat præconio. Quod postea, certius ab his qui rei gestæ interfuerant exquisitum, altæ memoriæ tradimus. Nobilissimus quidam, nomine Adimarus de Avalena cognominatus (est enim regio Lemovicensis pagi montuosa, ita nuncupata), inter numerosam familiam clientem habuerat qui equorum sibi aliquos furatus effugerat. Hunc denique alia tempestate cum casu inopinato offendisset, statim ei prunulis oculorum revulsis, liberum deinceps abire permisit. Alterum vero jure sodalitatibus huic adherentem, nec tamen præfati latrocinii cooperatorem, ac si reum paris facinoris, nodis miserabilibus necit. Cui renitenti atque inficanti conscientiam furti, nihil profuit : imo per sanctam Fidem reclamanti, B tale responsum vir crudelis edidit : « Quid ultra aliud scelerati faciant, nisi si, cum fuerint deprehensi, statim sanctam Fidem sibi advocent patronam ? Sed procul dubio clamor iste supplicio puniendus erit. » Junctum ergo cursui caballino agit domum, inque subterraneo ac tenebroso profundo penoris ergastulo custodiæ mancipat, futurum sane ut in crastinum furcis appendendum tradat. Quid igitur faceret miser ? Tota nocte in illo horrore tenebrarum timidus suspectusque a somno mansit alienus, verbis quibus sapiebat Deum sanctamque ejus interpellare non cessans. Circa medium noctis aspicit de parte ostii ineffabilis speciei venire sibi puellam. Ratus denique esse cubiculariam, nisi quia quæ erat circumdata non candela, non aliquid læcernæ C instrumentum lucem præferebat. Hæc accedens cœpit illum, veluti ignara, qua de causa carceratus tenebatur rogitare. Cui omnia exponenti ac postmodum vocitamen percontanti, sanctam Fidem se esse ipsa respondit. « Et noli, inquit, cœptis desistere, nec diffidentiam ullam habere ; sed semper et nomen et clamorem sanctæ Fidis habeto in ore. Verumtamen quod tibi interminati sunt, cras subibis patibulum. Sed vivit Omnipotens, qui te ab ipsis fluctibus hiantis mortis revocavit. » Hæc et hujusmodi prosecuta, virtus cœlestis rediit. Ille vero reliquum noctis ob insolitam naminis visionem in grandi tremore transegit. Sed quem bona pars visitaverat, mens illi turbari non potuit. Facto mane eductus inde, sistitur ante tribunal. Sed quanto crebrius homo sanctam Fidem nominabat, tanto festinantius mens maligna patibulum accelerabat. Itur ergo ad locum supplicii. Nec satis fuit seniori servis suis imperare solis, nisi et ipsemet magno comitante equitatu abisset. Nec unquam qui nexus ducebatur, nomen sanctæ Fidis, ut erat præmonitus, deseruit, donec via vocis, ligneis coarctata laqueis, suffocato gurgure intercluderetur, mox deinde penden-

rum elapsum hauriunt. Et jam aliqui virtutem sanctæ Fidis esse dicebant, cum crudelis bellua eos minaciter cum exprobratione increpitans, reticera coegerit. Tum multo durius atque immanius hominis guttur, ut fertur, renovatis angens retortis, tandiu pendentem observavit, quandiu strangulatum incunctanter putaverit. Et tamen cum per clivum montis jam revertentes, descendere cœpisset, non potuit pati male sollicitus quin torva lumina retorqueret, visoque miraculo recurrit, reperiensque hominem solum et incolumem, hæsitabat quid faceret. Cæteri vero tam manifeste sanctæ Fidis virtutem unanimes prædicantes, scelestissimi facti dominum suum reum esse conclamant, nec se ultra tam indignum facinus passuros. Videns ergo senior miraculum quod esset dignum, ductus pœnitundine, cœpit illum obsecrare ut sibi ignosceret. Ille nequaquam acquiescens, ad sanctam Fidem potius itum ire, ut injuriam hanc exponens, ait. Tum præfatus Adimarus, cernens viri obstinationem, et ipse quoque cum quindecim suæ domus ephebes, nudis pedibus et inermis ad sanctam virginem festinavit. Cerneret ambos Adimarus (nam utriusque id nomen erat) ante sacram imaginem, tanquam ante tribunal concertare : hunc accusantem, illum suum peccatum confitentem, et emendationem proferentem. At veros seniores loci intercedentes, dictata pro letho hominis legali emendatione, inter eos concordiam fecerunt. Hoc miraculum plebeio relatu, ut dixi, jam passim relatum, concordiam monachorum sententia postea relatum est. Utque dictis fidem facerent, ampliorem quemdam juvenem, memorati Adimari consobrinum, in testimonium accessunt, qui cum illo ad Conchas post ereptionem a suspendio venerat : sed et ipsum Adimarus, si mihi fuisset spatium, vel per legatos vocatum expectare, vel iter ad ipsum extendere, potuissem videre, nec tempus plus quinquennio dicebant ex quo id evenerat defluxisse, ipsuinque superstitem esse.

CAPUT XI.

De eo cui ad conerendum ferreos compedes sancta Fides martellum attulit.

Rursus de alio homine rem mihi opinatissimam unanimes retulere : qui cum diutina carceris custodia affligeretur, atque incessanter ad sanctam Fidem exclamaret, mox ei sancta Fides vigilanti apparuit. D Quæ cum sancta Fides vocabulo se nominaret, protinus marculum vetustissimum, scabraque rubigine obductum præbens, jubet illum compedes ferire ; dein, ferri fragminibus onustum, ad Conchas celeriter proficisci. Cujus monita ille perficiens, pervio carceris obstaculo, absque humano impedimento, divino fretus munimine, ad sanctam Fidem recto tetendit tramite, et pro magno beneficio magnas gratias Deo sanctæque eius non ingratus reddidit.

Sed non debemus ratione humana divinum opus A æstimare, sed factum fideliter credere.

CAPUT XII.

De eo qui, præmonitus a sancta Fide, per fenestram turris saltu evasit. Et de mirabili asino.

Rem mirabilem cunctisque sæculis memorabilem, et etiam fastidiosis lectoribus succinctam narraturus, Deum fontem sapientiæ vivum fideliter deprecor ut diviniæ sapientiæ affluentiam intra pectoris mei arcana infundere, sanctique Spiritus rore sensus mei ariditatem dignetur irrigare; quatenus ea quæ vera sunt, ad utilitatem congruo rectoque sermone valeam expromere, nec sententia mea a recto tramite exorbitando, per inanes res, secus quam veritas habet, deviare inceperit. Miles quidam, qui erat in captione in pago Rothenico, castro Perso, B sub dominio Amblardi cujusdam nobilissimi viri, datus pro se obsidibus, ad sanctam Fidem, quasi aliud negotium acturus, quo potuit occultus venit. Deinde statuto placito, sese in captivum recepit. Unde qualiter post aliquantulum temporis divina visitatione evaserit, dicendum erit. Sed primum terræ illius situs et qualitas paucis verbis repetenda. Est patria per omnia montuosa, et etiam per loca horridis scopulis adeo edita, ut visus altitudinis vastitate vix queat exsaturari. Sed inter hæc ibi forte planities occurrit, frugum proventibus adeo fecunda, ut pinguis Cereris Bacchiique optimi nulla terra feracior mihi fuisse videretur. Hanc illi ingenitatem ex eo accidisse opinor quod sit his nostris regionibus editior, et ideo hiberni frigoris immanitate rigidior, sitque soli vicinior, utpote ad australem plagam sita, et ideo æstivo fervore calidior. In æstate videlicet, propter vicinitatem solis, torrenti calore nimis exæstuat. In hieme vero propter altitudinem terræ nimis frigoribus riget, sicut ubi Auster liberioribus habenis regnat. Igitur repugnantis diversæ naturæ quanto magis tellus illa urgetur, tanto magis excoquitur vitium atque exsudat lautilis humoris. Ac per hoc facta est lætioris dulcorisque germinis terra genitrix. Sed quia, ut diximus, montium scopulorumque dissimilitudine a nostro solo discrepat, ideo contigit ut prænominati oppidi structura, super excellentissimæ rupis soliditate fundata, per spatiosum aeris inane longe eminentior exsurgat. Porro oppidanorum mansio de D parte illa habetur quæ planior habitabiliorque videtur.

• Habens arcem erectam mediocri loco, ad illam videlicet plagam quæ altiore ruitur præcipitio. De qua etiam parte in summo turris solario herilis camera erat, ubi ipse heros cum familiaribus sopitus, placidum carpebat pectore somnum. Extra quam cameram in eodem solario de parte reliqui municipii, captivus, quem dixi, ponderosa mole ferri cruribus innexus, trium vernaculorum custodia ser-

Quæ cum rogata ab illo quænam esset, sanctam Fidem se esse responderet, protinus instantia precum illius se esse fatigatam adjecit, ino etiam diutino clamore coactam; a Deo tamen missam ut eam absolvat venisse. Quare igitur, inquit, longas moras innectis? Perrumpere per medium cameræ, ac per summas turris fenestras elabere. Cumque ad vocem monentis reptare cœpisset, evigilans senior male sollicitus, ferri tinnientis advertit motum. Dein excitatæ cubiculariæ, ut tardos cogat custodes, minaci auctoritate jubet. Quod cum illa perfecisset, clauso ostiolo, in conclave se recepit. Post aliquot horarum excursus, ecce de integro sancta Fides apparens hortatur hominem ut rem aggrediatur. Quod cum ille statim faciens, reperto ostio clauso, in lectum vacuo conatu regressitur. Rursus quoque senior, ferrea collisione expectatus, pedisquam ut prius remisit. Illa peracto herili præcepto regressa, ostium cubilis per voluntatem Dei apertum dimisit. Post hæc, omnibus multo graviore sopore oppressis, ecce sancta Fides tertio manifestata, durius severiusque hominis arguit ignaviam. Cumque impedimentum ostii objiceret, seseque jam his delusum quam graviter ferret: « Noli, inquit illa, dubitare, quia habebis pervium iter, et Deus adjuvabit te. » Ille vero confidens in Domino, gressu quo poterat cœpit motare se. Et sic tandem cum magna difficultate penetrato cubili, ad ipsas fenestras substitit, casus altitudinem vehementer expavescens. Tunc sancta Fides adhuc labantis animi hominem C comitata, et quasi viam affectando præcedens, illum viriliter exhortari cœpit: « Age, inquit, fiducia- liter; non alio modo jam evadere poteris. Similiter olim Israeliticus populus, in ultionem sceleris urbis Gabaæ, tribum Benjamin debellans, antequam triumphum obtinisset, divino monente oraculo, usque ad trinum conatum laborasse legitur. » Ad extremum, ille in miserabili positus discrimine, assumpta audacia, ac posito corde in periculo, pedes primæ per fenestras emittens foras, se totum vasto credit præcipitio: sed nunquam mollius suaviusque sua pensilis pluma Sardanapalum fovit, quam hunc durissima rupes excepit. Adeo divina subportante vir- tute, ut, cui natura negaverat alas, hic plane volare, non cadere videretur. Quo miraculo factus securior, etiam multo profundioris præcipitii saltum audere non dubitavit. Nam de summis scopulis super quos arx innitebatur super inferiores ruens, ad certissimum terræ solum tertio saltu perlabitur. Mirum dictu et terribile auditu, quo ausu mens humana tantum periculi invadere unquam potuerit! nam et ipse talia narrando, fateor, nimio horrore totus contremisco. Sed qui sanctam suam voluit glorifi- care tali miraculo, dedit huic non terri tanto præcipitio, in quo, licet nihil læsionis receperit, crepitus tamen contusarum bodiarum in primo

furciferos iudicat, postremo minaciter imperat ut quamprimum fugientem insequantur. Illi, senioris monita ridiculo habentes, attriti cadaveris frustra se in crastinum lecturos satis in tempore promittunt. Illis tamen nequaquam acquiescens, faces lampadesque accendi, atque per aliam partem, qua scilicet erant descensus, cursores velociter præcedere hominemque comprehendere præcepit. Ille vero, tædaram hauriens fulgorem, unaque sese persequentium vociferationem jam in proximo audiens, incertus quid ageret, utpote gravatus utraque vestigia maximo pondere ferri, ad effugium tamen parvæ silvæ, quam per providentiam Dei oppidi vicinam natura produxerat, vi qua poterat reptans, sese totis annis viribus contrahere contendit; nec ab aliquo cogi opus erat, cui ipsa necessitas imperabat; nec reprehendenda tarditas, qua, ut sibi videbatur, segnior incedebat testudine. Cumque in hujus anxietatis laboraret discrimine, et jam inter condensa arbuscularum aliquantulum [se] colligeret, mirum in modum offendit asinum, in cuius faucibus nodata zona pro capistro, asinino tergo more insedit femineo, versis ex uno latere cruribus, propriique commodi potius rationem ducens, posthabuit honestatem virilem. Actum erat procul dubio, si unius puncti spatio fugientem hic asinus fuisset remoratus. Nunquam expeditiore blandioreque solutatura capitor equus ac regalis incessit, quam per mediam regionem asinus in eam partem qua fugitivus minus quærendus putaretur, transiit. Interea sessor non adeo securitate fretus, subinde aurem arrigit, animamque reprimat, subinde respectat, et retorquet aciem, si forte aliquem vel audire vel videre posset, donec jam octo pene peractis millibus se satis in tuto videret. Et jam diescebat, et jam mortales ægros aurora promicans ad laboris exercitium cogebat. Tunc ille, alligato ad quoddam virgultum asino, ubi silices duriores vidit, paululum a semita se detorsit. Quorum ictum ferreus rigor excipiens, in modum glaciæ facili sui resolutionem dederit. Inter agendum vero cælestis asinus evanuit. Nam respiciens ille neque animal ipsum vidit, neque etiam animalis vestigium, quantalibet investigatione insistens, in aliquo penitus invenire potuit. Cingulum vero ad argumentum miraculi, ubi nexuerat, recepit. Ergo ad sanctam Fidem pedestri itinere recta intendit. Nullum pulchrius basilicam sancti Salvatoris aut speciosius spectaculum intravit ante hunc diem, neque aliquid libentius populus Conchacensis aliquando aspexit, quam quod nobilis viri clarissima

late lætificat. Dein amicorum animos, diu in mœrore suspensos, explet inopinæ reversionis gaudio nec aliquid tristitiæ captivitas illa post hæc intulit, cui nec damnum pecuniæ successit, nec detrimentum corporis. Sed quid putas de illo asino conjiciendum esse, nisi benignæ virtutis angelum fuisse, in figuram humilioris jumenti manifestatum? Super quod etiam ipse Salvator residens, ut sæcularis pompæ contumacitatem humiliaret, viliori gestamine veli potius voluit, cum tamen esset ille excelsus super omnes gentes Dominus et super excelsos gloria ejus. O magnum meritum unius puellæ! o admirabile donum uni feminæ concessum! o admirabilis et ineffabilis gratia uni virgini præstita! cujus virtutes nec calamo notari, nec etiam lingua humana jam expediri poterunt. Non enim ibi sancta Fides tantummodo, ubi corpore requiescit, miraculis pollet; sed etiam (sicut ab his qui quotidianis ejus intersunt virtutibus, didici) in terra, in pelago, in carcere, in infirmitatibus, in periculis multis, et (ut ipse jam ex parte probavi) in necessitatibus variis, si quis eam recto corde interpellaverit, præsentem sentiet. Et ubicunque sancta Fides habet nomen, ibi quoque habet virtutem; ad laudem et gloriam Christi omnipotentis, qui omnipotentia suæ habentis cum Patre et Spiritu sancto coæterna unitate regnat per sæcula æternaliter manentia. Amen.

CAPUT XIII.

De quodam Raimundo, qualiter naufragatus fuerit et sanctæ Fidis auxilio liberatus sit.

C Dicere etiam opportunum videtur de aliquo Raimundo, Tolosani pagi oriundo, genere divitiisque clarissimo, qui municipium quod Boschitum rustici vocant in eodem pago possidet. Illic aliquando Hierosolymitanum iter aggressus, jam maxima Italiæ parte emensa, apud urbem Lunæ vocabulo ab antiquis celebratam, Mediæ terræ pelago sese classe apparamata credidit, ut per marinum cursum citius rectiusque Hierosolymæ partes accedere posset. At vero cum jam æquoris pergrandi parte trajecta sulcarent cærula, orta subito tempestate, navis illa scopulis illisa incidit in naufragium, disjectaque in partes ipsum gubernatorem cum reliquis vorticibus absorptos reliquit, vix duobus reservatis, Raimundo videlicet servoque uno quem fidum adduxerat secum; quorum servus ille, perparvæ navigii particule hærens, ad Italica littora projectus est; ratusque dominum suum procul dubio marinis fluctibus esse necatum, repetit hospitem cui idem dominus suus (ut mos est peregrinis) partem pecuniæ crediderat.

suxæ libidini opportunum : cui et castellum de-
dit, et reliquum honorem sic fecisset, et
etiam filias, quas Raimundo pepererat, ab pa-
terno beneficio, cæca cupidine perditæ, alienasset,
nisi quidam cognomine Excafridus Hugo, anti-
quus præfati Raimundi amicus, pro puellis sese
uaternis injuriis objectasset, atque, ne ipsæ indota-
tæ ad ignominiam redigerentur, auctoritate sui in-
dustriaque totius honoris medium, præter castrum
subsidiis auctam recuperaret ac retineret : nec de
maritandis virginibus longa erat ambiguitas, cum
utramque germanam suis liberis nubere consensit.
Raimundus vero (ut ad superiora redeam) unam
disjectarum trahim similiter amplexus, non ad
Laliæ, sed Africæ partes pulsus est, sanctæ Fidis
auxilium incessanter invocans, nec unquam non eam
ejus ab ore rejiciens. Et jam tertia lux fluxerat ex
quo nec hominem nec monstrum vidisset, ita mari-
nis debacchationibus attonitus stupefactusque, ut
præter naturalem tutandæ vitæ intentionem, brutis
etiam animalibus insitam, nihil prorsus jam sape-
ret ; cum ecce de improvviso obvias habuit pirata-
rum phalanges, de Turlanda regione venientes, sa-
genarum bellicarum classe, telis, spiculis, clypeis et
armis multipliciter instructas ; et, jam dudum præ-
dam sitientes, ipso die jactata sorde invenerant sese
statim prædam inventuros. Itaque repertum homi-
nem captumque barbarico fremitu circumstrepunt :
genus conditionemque interrogant. De fortuna au-
tem non quisquam movebatur, quippe cum illum
plane naufragum cernerent. At ille insolentia flu-
ctuum, ut dixi, sui oblitus, penitusque rigore mem-
bra correptus, vix se hominem esse recordabatur,
nec ad inquisita daret responsum ; cum præsertim
nec linguam eorum, nec mores eorum aliquando
didicerat ; postea vero peracto cursu in patriam
reversi sunt. Quibus iterum interrogantibus, jam
cibo otioque paululum recreatus, Christianum se
respondit : deus vero generis, professionemque of-
ficii prorsus abnegans, agricolam se fuisse menti-
tus est. Unde, sibi dato in manibus fossorio, fodere
ei imposuerunt. Quod cum præ nimia liberalium
manuum teneritudine ignotique laboris impatientia
minus pleniter perfecisset, ipsum jam impie tra-
ctare flagrisque inhumane cædere adorsæ sunt. Ita
denum invitus coactusque seipsum aperit, nihilque
præter militiæ artes se olim exercuisse professus
est. De qua re facto illico examine, armorum perit-
tissimum experiuntur ; qui, præter cæteram hujus
artis industriam, ita se sub arma colligere clypeoque
protegere perhibetur ingeniose, ut abs quolibet dif-
ficile possit feriri. Jam ergo illum in ordinem mili-
tarem constituentes, sæpius in expeditionibus du-

eum habere cœperunt, sæpiusque in pericula du-
cere. Ad postremum, a Saracenis Cordubæ victi,
ipsum rursus amiserunt. At ubi et isti acerrimum
strenuumque militem diversis periculis experti sunt,
ingenti lætitia gaudioque tanto milite congratulan-
tur, nimirum quibus omnia ex voto nec unquam
incassum hoc socio contingebant. Verum subiti
gaudii indiscreta elatio, subiti infortunii interrup-
tione interdum castigatur ; nam prælio commisso
inter se et Alabitas, victores tanto milite remanse-
runt orbatæ. Postremo bellum fuit his cum Sanc-
cione comite de Castellis, viro potentissimo militiæ-
que peritissimo ; a quo Christi auxilio superati, non
modo Raimundum, sed etiam enormem Christiano-
rum captivitatem amiserunt. Sed hæc barbara
gentium vocabula non sic ab antiquis usitata fuisse
videntur : quorum industria per negligentiam igna-
vie posteritatis pereunte, etiam gentium plerarum-
que nomina aut penitus oblivione deleta, aut bar-
barie ingruente transmutata habentur. Igitur Sanc-
cio comes cum accepisset hunc non solum Chris-
tianum esse, sed etiam nobilitate generis pollere,
miratus fortunas illius, quibuslibet donis remunera-
tum, libertate etiam cum reliquis Christianis dona-
vit. Sed antequam discederet ab eo, sancta Fides ei
dormienti apparuit : « Ego sum, inquiens, sancta
Fides, cujus nomen naufragus tam constanter invo-
casti. Vade securus, quia amissum honorem recu-
perabis. » Surrexit ergo atque in patriam rediit.
castroque suo jam propinquans, audito quod con-
jux alii nupserit marito, illic manifeste apparere
metuit, atque ob id intra domesticum pauperis te-
getem aliquandiu latuit, exspectans quid per provi-
dentiam Dei de se futurum erat, partim peregrini
habitu, partim ætate deformatus. Nam tria annorum
lustra abierant ex quo a patria exsulaverat, propter
quod etiam ipsum ultra rediturum esse omnis spes
interierat. Tamen cum una dierum quædam mulier-
cula, ejus olim concubina, in superfusione balnei ei
casu obsequeretur, ad notas nudi corporis ipsa
ipsum recognoscens : « Tune es, ait, ille Raimun-
dus, qui dudum, Hierosolymam tendens, æquore
mersus credebaris ? » Quo negante, illa adjecit :
« Hoc, inquiens, verum est, nec me tuam præsen-
tiam celare poteris, cum qua olim consuevistis. »
Denique clanculum, et quo potuit occultius festina-
vit ad dominam castræ, nuntians invisum rumore.
Ita primum per vile scortum adventus illius emer-
sit. Illa reducis viri postliminio consternata, cœpit
maturare quantocius qua via sibi mortem occultam
ac sine infamia inveniret. At vero dum causa lethi
excogitando differtur, nec ad id sceleris opportuni-
tas satis efficax reperitur, voluntate scilicet et for-

suas claro matrimonio nupsisse, generorum petiit genitorem, casus narrat, uxoris noxam detegit. Porro, Hugo Excafridus fidelium amicorumque auxilio, liberorum, socerorum antiquumque amicum (pulso mox rivali) in honorem restituit. Præterea decretum est uti conjugem recipiat; sic enim posse fieri juxta majorum instituta, nec prorsus ullum esse dedecus: nam ille qui hanc habebat, simul ac vidisset commune sibi judicium incumbere, cesserat justo rectoque, alienum jus deserere paratus. Alter tamen pro nota homicidæ voluntatis, ipsam ab animo respuit, prorsus cui prava conscientia majus vulnus intulisset quam corporeæ castitatis violatio. Ut autem in superioribus paucis suppleam, addunt etiam illum a primis piratis potionem herbæ potentem assumpsisse, et ita magicis præcantationibus tactam, ut semel ex ea bibentes adeo lethea oblivione hebetentur, ut nec genus ultra nec domum meminisse possint. Dein superna sibi miseratione sanctam Fidem apparuisse, et a stupore illius obli-vii excitasse, atque in mentem revocasse, et tamen post illa memoriam habuisse tardiores: disponente Deo scilicet, ut, antiquæ correptionis vestigiis adhuc testificantibus, perpendant alii quantis de malis eum Dominus absolvit.

CAPUT XIV.

De peregrino capto et vinculado, subitoque sanctæ Fidis auxilio liberato.

Peregrini quidam, Lemovicensis pagi indigenæ, abeuntes ad Sanctam Fidem, transierant propter castellum Oebali, quod dicitur Torena: quibus forte fuit obvius quidam ejusdem oppidi municeps, eorum inimicus, nomine Gosbertus; clericus quidem solo cognomine, sed actu terrenus miles; qui statim inventa causa, redegit omnes in captionem. Dominus Oebalius forte abierat, cujus conjux tunc (sed mox per divortium ab eodem deserta) domna Beatrix, hoc audito mandat militi ut, si se unquam velit habere benevolam, Romeos statim abire sinat, nec prorsus unius horæ spatio intra septa municipii delineat coactos. At ille non audens ex toto dominæ mandatis contraire: «Hos, inquit, pro imperio dominæ dimittam, retento hoc solo qui mihi injuriosior existit, quem impunitum abire difficile est. Quod si ita sibi non sufficit, noverit non impetraturam quod etiam pro sancta Fide certus sum nunquam me facturum.» Et ita, dimissis cæteris, illum unum jubet compedibus constringi, quos rustica lingua bodias vocat; quorum clavi, martello duriter obtusi ut inextricabilis illa fieret connexio, ultro franguntur, ipsis etiam frustatim compedibus con-

actam, inter humeros violentissime revincire fecit. Sicque subter ascellas regyranibus ligaminibus, ventrem crudis nodis coarctari, adeo ut ipsius inauditæ connexionis modo sic miser constrictus suffocaretur, ut anhelitus gracili spiraculo vix sibi sufficeret vita. Cui ita in solitario conclavi clauso duodecim lanceatos viros, quos æque vesanæ mentis expertus erat, instanter astare jubet. Qui si viderent illum divina solvi virtute, illico, ne vivus evasisse gloriaretur, omnes uno ictu pariter transverberatum obruncarent. At post modicum intervallum ille miserabili addictus angustia, sitiens, difficile verbis id exprimere potuit, tanta vinculorum duritia organales fibras obstruxerat. Tunc unus, quos dixi, satellitum petita aqua cum deprimeret illaqueatos sub gutture cubitos, ut laxato mento haustum ori ejus aptare posset, illa nodorum difficultas sese absolvit ultro, ipsis tantum resticulis hærentibus brachiis ipsis quibus fuerant appositæ. Ipse vero, sentiens se divinitus solutum, cepit illinc præstrenuus effugere. At illi statim ex præcepto senioris ipsum mucronibus adorsi confodere, tanta continuo divinæ virtutis vi obstructi in loco hæserunt, ut nec moveri quidem quisquam eorum posset, nec penitus verba ad alterutrum dare. Sicque repente angelus Domini coarctavit eos, ut ac si lapidea simulera immobiles permanerent. Unus tantummodo, inter suffocationis angustias obscenæ interjectionis dans mugitum, cum grandi difficultate in hanc vocem erupit: «Vah! jam pergit.» Cætera, fixus immotusque tandiu perstitit quoad ille alter ad domnam Beatricem transfugit, [ut] sese in fuga reciperet. Cui illa in crastinum duces delegavit, quandiu fines castelli longe excederet, tutumque iter carperet; cui erat Petrus vocabulum. Denique cum sociis ad Conchas attingens, et pro absolute sua grates inibi Domino persolvens, post inde lætus est ad propria reversus, ligaminibus relictis in testimonium virtutis, quæ romansisse dixi laxis nodis pendentia brachiis. Anno fere et dimidio post secundam a Conchis reversionem, accidit mihi certo negotio domni Willelmi Pictavorum comitis adire curiam, in qua cum domnam Beatricem viderim, a Ricaredo fratre suo Rothomagensium comite illic missam, ardentem ejus colloquium aggressus, illico recogitare cœpi super hoc miraculo: cujus verba, per omnia monachorum Conchensium [verbis] concordantia, esse poterant probabile argumentum, si quis dubitaret in aliis etiam mihi ab eisdem narratis.

CAPUT XV.

De adolescentulo resuscitato.

iter, divina pietate multebri fecundatur venter; A
 etque in partum resolutus, masculam in lucem
 effudit prolem. Qui filius tria fere, ut putabatur,
 lustra gerens, invida morte anticipatur, atque ad
 extremum vitæ moerentibus parentibus sortitur; qui
 ut defuncti nati exitum viderunt, sanctam Fidem
 variis atque innumeris querelis laceasunt, eamque
 sibi amissum pignus reddere deposcunt: « Quid,
 inquam, illius dono, o sancta et gloriosa Domina,
 nos exhilarare voluisti, quos de ejus immatura sorte
 præscieras moerentiores fieri! Tuum fuit quod eam
 jam desperati habuimus, pro ejus impetratione, tua
 sancta limina expetivimus, ante tua sancta monu-
 menta corporibus humi prostrati, in ejus petitione
 exaudiri meruimus, optatumque diutius votum per-
 te, o beata mater, adepti sumus. Quid profuit, o
 beata et gloriosa mater, nobis quaesita nancisci, si
 detrimentum amissionis nunc cogimur perpeti?
 Adesto nunc solita pietate, o Christi virgo benedicta,
 sobolemque nobis restituere redivam, quam quidem
 per te suscepimus, tua gratia nostra fecundante visce-
 ra. Nihilominus quidem nobis ablatam potes reddere,
 quam omnino [non] natam, negante dudum [Domino],
 prævaluisti concedere. In utroque fies omnipotentissi-
 ma, in utroque agnosceris martyr efficacissima. » His
 et talibus quampluribus utrosque parentes ad de-
 functi filii feretrum irremediabilis torreat [dolor],
 exanimemque corpus amplexibus gravibus suspiriorum
 singultibus fatigabat. Cumque jam boji sandapilam
 arriperent, ut ad ecclesiam humandi causa deferrent,
 parentes lamentabilibus modis sanctam Fidem pro-
 clamant, et ut eis amissum donum rursus restituat
 miris ululatibus obsecrant. Quibus ita ad aethera
 usque funereos clamores ferentibus, ecce quasi de
 gravi somno rediens adolescens ille, caput a feretro
 erexit, faciemque sudario jam adopertam concu-
 tiens, astantium strepitum mirari cœpit. Quem mater,
 irremota feretro incumbens, mox ut vitalibus
 auris fruentem percensit, propere vultum manusque
 resolvit; versisque modis, præ nimio gaudio fletibus
 ora rigavit. Quo viso omnis astans coetus dirigit,
 calorque omnium ossa relinquens, ineffabili stupore
 cernentes perterruit. Denique eum a mortis torpore
 resolutum genitores ejus percontari studuerunt si
 forte corporeis membris exutus aliud ad regnum
 duceretur; an, in extasi mentis positus, adhuc vitali
 calore membris collapsus fungeretur. Qui mox se ab
 hoc præsentis sæculo prorsus egressum, et ad tene-
 brosa loca deductum; unde sancta Fides eum vi
 exemit, et ad resumenda hujus solis spiramina refu-
 dit. Et, ut credibiles in tanti miraculi relatione
 utrique parentes fierent, eum Virbiam ad sanctæ
 Fidis oraculum adduxerunt, testeque tota vicinia,
 nobis mirantibus ac præ gaudio fletibus ora maden-
 tibus, eundem relatores esse fecerunt.

CAPUT XVI.

nostrum relatores persæpe exstiterunt, quorum rela-
 tionibus ut divinis oraculis credimus. In Petragorici
 partibus castrum Montagerium perhibebant, ubi
 eques quidam, nomine Helias, nobilitate pollens de-
 gebat, qui sine sobolum gratia connubia irrita atque
 ingrata ducebat. Qui tandem ad sanctæ martyris pro-
 perans limina, optata conjugalis uteri meruit recipere
 semina. Et hanc [prolem] bino munere contigit acci-
 disse. Quos pueros tanto amoris privilegio diligebat,
 ut etiam non suos sed sanctæ Fidis filios appellabat.
 Et ut inde experimentum daret, coram astantibus
 et instanter prohibentibus, media in ejus phala ac-
 censo rogo, nudis cruribus ac pedibus per medios
 flammarum globos transire faciebat: quod et (mira-
 bile visu!) pueri sine aliqua incendii læsione citato
 saltu implere festinabant. Interea vero mente sedit
 ut eosdem pueros deberet adducere sanctæ martyri,
 veluti eorum spirituali genitrici. Sed quia horrida
 hiems flumina cuncta a littoribus expulerat, immen-
 sisque tempestatibus passim desæviebat, mulier, et
 cæteri ejus familiares aliud in tempus reservandum
 persuasum ibant. Quorum omnium hortamentis pe-
 nitus resistens, propositum iter se celebraturum as-
 serebat, nulloque metu ingruentis tempestatibus se
 desiturnum dicebat. Quin etiam præsentibus pueris san-
 ctæ martyris nulla se naufragia timere perhibebat,
 sed eorum comitatu fretum parva lintre procellosas
 gurgitum elationes sulcaturum se spondebat. Quod
 et ad effectum usque perducens, sanctæ virginis adiit
 limina, puerosque votis obligans, multa de eis san-
 ctæ congregationis nostræ fratribus recensuit valde
 admiranda; peractisque orationum solemnitatibus,
 lætus et incolumis rediit ad propria.

CAPUT XVII.

De oculo equi per virtutem sanctæ Fidis restituto.

Arvernico in pago Murmontis castrum vulgo nun-
 cupatur, in quo miles quidam, equum magni pretii
 habens, de more sanguine minuit, quem post phle-
 botomationem ad palum quemdam capistro religavit.
 Quo in palo ad res suspendendas sudcs *acutissimæ*
 prominebant, quas ipsi ramusculi præcisæ arboris
 olim concesserant. Ad cujus stipitem prædictus equus
 adnexus, dum instabili motu circumvagaretur, ejecto
 altius capite sudem offendit, quæ gravi ictu confestim
 ei oculum radicitus evellit. Quod factum prædictus
 miles ægre ferens, oculum ad mandibulas usque pen-
 dulum in proprio foramine restituit, ac, multorum
 ibidem adstantium cohortationibus, sanctæ martyri
 Fidi luminare ad ejusdem equi [cau] longitudinem
 vorvit, lumenque effossum institis alligans, ad proprium
 stabulum moestus reduxit. Erat namque equus ille
 et velocitate incomparabilis et in omni caballina
 strenuitate probabilis. Sicque factum est ut sanctæ
 Fidis medicantibus meritis piis, postera die equus
 ille ita incolumis *invenitur*, ac si nunquam ullo
 morbo gravari videretur. Cujus virtutibus præcla-

CAPUT XVII.

De mortuo resuscita!o.

Contigit quemdam, nomine Hunaldum, Tolosan's in partibus sanctæ martyris admirandum promeruisse beneficium, visuque et opere inopinam experiri ejus magnificentiam virtutum. Habebat enim filium, quem de more inisit ad armentum in pascuis servandum. At ille, pastoralis cura suscepta, die quadam, surgente hespero armenta domum reducens, per negligentem incuriam bovem unum inter fruteta dimisit, reliquos vero bostaris præsepibus inseruit. Cernens igitur vacuo loco unum abesse animal, pascua per furvas noctis tenebras scilicet repetiit. Sed magna parte noctis illius jam elapsa, casso labore queritandi, sine bove tristis ac mœrens rediit. Quid ageret, quo se verteret, nulla ei ratione patet: improbissima enim patris severitate perterritus, eo sciente tectum non audet subire, neque quid ei acciderit ullatenus intimare. Tandem vero sopitis omnibus, lectulo se contulit clanculus. Ubi cum membra amissi bovis indagine admodum defessa jactaret, illico tanto dolore corripitur, ut pene omni ossium compage resolutus crederetur. Quo dolore nimium livalescente, et motu artuum fraudatur, et rationis officio privatur. Mane autem facto, ut cum pater tanto conspexit correptum languore, deposito furore mox super imminentem nati interitum flebilibus cœpit gemitibus dolere, ac, dum vastis singultorum quateretur ictibus, sanctæ Fidis salutiferam operamagnis implorat clamoribus, ut pristina incolumitati ejus restituatur filius. At ille toto corpore manens immobilis, summo duntaxat in pectore videbatur ei calor vitalis, atque tali in stupore membrorum dies peregit novem, extinctis lucernis oculorum. Decimo autem die, quæ Dominica habebatur, ut viderunt pupulas luminum in morte contabescentes, gelidoque sudore frontem ac genas rorantes, apposita lævo lateri manu nihil vivum salire sentiunt, sed omnia æterno sopori dedita evidentissimis signis agnoscunt. Quid plura? Funus parant, exanimæque cadaver sandapilæ impositum ululantibus lamentis celebrant. Sed cum luce crastina ad defossum sepulturæ ejus locum veheretur, pater impatientis amoris affectu, extincti gelidum nati corpus amplextur, oculosque ac vultum omnem irriguis lacrymis humectans, locum omnem amarum implet clamoribus. Inter quos insolabiles gemitus, crebris vocibus sanctam Dei martyrem Fidem clamat, ac lacrymosis obsecrationibus ut sibi filium reddat ter et quater ingeminat dicens;

c Virgo Fides, dilecta Deo, lux inclyta mundi,

Auxilium miseris quæ cita ferre soles,

Supplicis exaudi martyr sanctissima vocem,

Quamque potes, posco, defer opem misero.

Munere nemo tuo, petiit si forte coactus,

Discessit vacuus te relinquit manus

A Occidit, una mei spes et amor generis;

Quo pereunte modo, mihi cætera vita superstes
Protrahet ingratas sine carendo moras.

Sed si, virgo Dei, miserorum questibus ullis

Flecteris, et lacrymis vinceris irriguis;

Mœnere sopitos nati quos cernimus artus,

Ad prisecam vitam, te rogo, nunc revoca.

Cumque his et hujusmodi quamplurimis querelis super defuncti corpus incumbens pater cum magno ejulatu quereretur, omnes qui ad ultimum exequiarum obsequium aderant, deflentis pietate moti, flebilibus ora rigabant, ac gloriosissimam virginem Fidem mixtis lacrymis precibus, ut ad invocationem sui sancti nominis propitio vultu respicere dignetur, unanimes exorant.

B Sic quoque continuo, sed et (o mirabile dictu!)

Mors tetra visa retro prædam fugitiva reliquit,

Evomitque vorax avida de fauce rapinam.

Protinus atque caput lento nutamine functus,

In partes versat, gelidas recalente medullas

Fomite vivifico: subitoque per algida membra

Spiritus infusus totum dat vivere corpus,

Erigiturque jacens, trepidantia lumina vixdum

Attollens. At mox totos simul erigit artus,

Et stetit in propriis membrorum machina plantis.

Inde domum repetit divino tramite patris.

Quo viso cuncti, in gratiarum actionem versi, præ gaudio tanti miraculi lacrymas fundunt, sanctæque virginis ac martyris Fidis virtutem glorificantes, votis et muneribus sese ac suos ei supplices devot-

C vent. Sicque ab ecclesia Sancti Georgii, ubi humani juvenis gratia venerant, regressi ad propria, pater posthumi filii ac reliqui contubernales diligenti persecutione die quadam ab eo sciscitari studuerunt, quid sibi visum fuerat illis novem diebus quibus in excessu animæ positus quasi mortuus jacerat, ac quomodo vel cujus auxilio, ad sepeliendum postmodum delatus, ad vitales auras redierat. At ille adhuc trepidantia pectora gerens, ab imo spiritu longa suspiria ducens, sic percontantibus actutum respondere exorsus est: Ut cætera nunc

ad præsens silentio prætercantur quæ mihi sine sub extremo contigerint, certissimo et sine ullius falsitatis ambiguo brevi expedire non differam. Corporeis vinculis spiritus meus resolutus, terribinis quibusdam ministris traditur, quorum crudelissimo ducatu ad hiatum usque vastissimi præcipitii protrahitur.

D In cujus horridam voragine dum jactari inenarrabili metu formidarem (eloquar an sileam?), ecce vir splendidissimi decoris advenit, quem (ut postea didici) paradisi præpositum fuisse Michaellem archangelum liquido patuit. Cujus placidi itineris gloriosissima virgo Fides comes asistit; quæ super solis jubar emicabat splendore mirabili. Illic vero cælorum præpositus, ut more carnicum eos quibus ad torquendum deputatus crum conplexit in verbera

« Deo creatam perditum itis absque ulla miseratione? Sinite jam nunc ab ejus gravi laceratione, quia, Deo permittente, per sanctissimam virginem hanc Fidem proprio refundetur in corpore, a vestra erepta potestate. » Ad hanc vocem tartarei ministri intolerabili formidine correpti, manus semper in malum pronas continuerunt, cœlestibusque nuntiis insolito timore tremebundi paruerunt. Nec uera, felicissima virgo Fides concito impetu medios tortorum cuneos irruit, animamque mean ab eorum manibus violenter abstraxit; atque ita corpori humo tradendo, sicut nostis, mirabiliter refudit. Postquam vero hujus non tantum visionis quam etiam rei gestæ veritatis textum ille ordine est prosecutus, pater et vicini iter instituunt ad sanctam Fidem gratias reddituri. »

CAPUT XIX.

De Raimundo, qui a compedibus et catena solutus est.

Pene huic simile adhuc et aliud calami deposit officium; quod quia prodigialiter invenitur actum, æterna memoria censuimus celebrandum. Raimundum pro in pie gestis multi vestrum noverunt, et genealogia satis spectandum et terreni honoris fastu subnixum. Illic ex castro quod Mons Pensatus dicitur originem ducens, patrem habuit Bernardum, prædicti castri primum et maximum. Et quia Caturenci urbi contingens erat, ejusdem civitatis litteris imbuendus traditur caonicis, eorum societatem sortiturus succedentibus annis. Qua in disciplina, vix sanabili epileptici morbi ægritudine per inter'nia misere laborans, tædio cepit [eo] magis parentibus haberi, quod in [eo] nulla spes [erat] genialis indolis. Tandem nimirum opinatissimo virtutum favore coactus, sanctæ virginis propitiatorium aggreditur; cujus propitiante benignitate optatæ salutis remedium asecutus, sanctæ medicæ Fidis basilicam quotannis revisere studebat, gratias pro impenso munere relaturus. Quem pro zelo patrimonii parentes atque affines execrabili odio insectantes voti compotes ceperunt. Tantum denique viro illustrissimo, nomine Gosberto, tradiderunt, qui pro irrogatis contumeliis gravissime eum habebat infensum. Aderant namque sanctissimi dies Quadragesimæ, qui, cum frugalis parcimoniæ observatione mente custoditi sincera, omnem elidunt vitæ perperam. Quos iste inter compedum multiplicia volumina omni eremitica austeritate aridius ducens, potius habebat oneri quam promerendæ salutis. Cibum enim illius vespertinus panis erat muciditate viriditatis squalidus; qui, remoto alius edulii adminiculo, vix, etiam aqua viam patefaciente, palati valebat pertransire meatus, et quæ nec offeris viribus illis tolerabilibus erant, ita

A ad exteriora penetrans, ferreis repugulis ita a foris constringebatur, ut nulla vi, nisi mordacium scerrum edaci limatura, reserari fas erat. Has inter pressuras tamen sancta Fides ejus ab ore non recedebat, neque unius momenti victum non invocato præterierat. Quinque igitur hebdomadarum breviori lustro in hac tam lugubri acerbitate finito, dies ille enituit qui, ob Domini triumpho memoriale, cum palmarum seu diversi generis florum * corda omnium totum per orbem ineffabili tripudio exhilarat. Cujus diei tam commune gaudium diffusa per orbis climata, nullam huic præbebat remedii lætitiæ. Cernens ergo cunctipotens Deus immitem sævissimi tortoris prædicti Gosberti perveraciam, subsequenti nocte per sanctæ virginis intercessionem tactus misericordia, ut semper totus * est vita desperatis facilis pietas, juvenem splendore admirabili coruscum illi misero, sopore dolores leniente, cœlitus direxit; qui enim talibus affatur verbis: « Vigilasne an sopore deprimeris, Raimunde? » At ille, intra somnii dulcedinem, ita videbatur sibi respondisse: « Quis, inquam, es, domine? » Cui ille: « Ego ille sum Stephanus, qui dudum a Judæis lapidatus, civium superiorum promerui asciri cœtibus; qui ideo sum ad te missus, ut ad sanctam Fidem te ducam velocius. » Quem cum interrogasset ubinam magnifica virgo esset: « Surge, inquit martyr præcipuus, quia non ludificaris a somno, sed, incunctanter me sequens, videbis eam de qua ad te loquor. » At ille, ut sibi ostensa suadebat visio, videbatur sibi sanctum martyrem sequi prævium; qui supra pontem Conchacensis Dordonis eum stans, ita mellifluis prosequitur alloquiis: « Dirige, inquam, o fili, oculorum aciem super hujus nubiferi montis cacumen, et divinam intueri claritatem, cujus immensi splendoris media sanctissima virgo Fides ac martyr insignis, angelorum inter manus emicans, quis suis meritis debeatur honor, evidentissime indicat. »

Quibus ille auditis lætus de sacræ virginis laude præcelsa, oculos in visione vigiles in sublime tollens, vidit igneum globum ingenti fulgore micantem, cujus in medio speciosa virgo coruscans astantibus sibi angelis dicebat: « Locum illum quem cernitis ossibus decoratur meis, de quo vos rogo ut vestris sanctificetur dextris. » Cives vero angelici, monitis animo libenti acquiescentes virginis, elevatis præfulgidis dextris signum dant adorandæ crucis, cujus signaculi virtute sacratus omnis sanctitatis gratia repletur. Dum hæc igitur agerentur, ecce subito nimbo caligo, ab ipsius annis imo nimbosus turbo ascendens, illum super pontem stantem nebula texit, quæ deciduo rore ejus indumenta largissime humectavit. Quæ ubi hinc attigitur hinc a con-

sum liquido agnoscens, continuo (multa enim animo ei cura exiendi necne recursabat) obfirmatus audacia, cum præcipiti evolutu, custodum munimina transilit, gradusque scalarum rapido impetu superans; per medios custodes ibidem jacentes ad exedras usque devenit. Ubi dum astans multa corde dudis agitare, tandem ei menti succurrit quia, præ nimio pondere, vinculorum machinamenta ad sanctæ virginis basilicam vehere nequibat, saltem tabulam scacchorum ibi pendentem in testimonium suæ evasionis ferre debeat. Qua assumpta, murum, qua altius surgebat, præceps elusit, expersque læsionis, fugam nudus pedes properavit. Cui inter scrupulosum callem pedibus labenti mox quædam mulieris forma obvia fuit, quæ, expositis a dextrali calceamentis, ita cum prior compellavit: « Tune es, inquam, Raimundus ille, quem modo sancta Fides a carceralibus vinculis solvit? » Cui dum illum se esse confiteretur, confestim calciamentorum viæ solamen ei detulit, dicens: « Tolle hæc, et quantocius ab his elabere partibus, dum tibi evadendi patet locus. » Cujus beneficii munus et solaminis monitus ille attentius perpendens, nihil aliud eam fuisse intelligit quam præsentiam sanctæ virginis. Sed dum hæc mente pertractaret, subito nusquam evanescens comparuit. Tantæ ergo patronæ exhortationibus roboratus, cœptam peragit fugam, neque ab insequentibus attingi potest, quia eum sancta Fides tuebatur. Sicque per medios invisus ruens hostes, Caturcetim adiit urbem, ubi protomartyri Stephano, quasi viæ suæ prævio, meritas rependere studuit grates. Et quia longæ inelæ ac fugæ conficiebatur tædio, sanctæ Fidis, ob præstitæ sibi salutis gratiam, quam potuit misit candelam. Denique nocte illa in qua Dominica proditio et nostra salus et Judæorum processit interitus, dum impositam lectionem mane legendam in vestiario sancti martyris provideret, somno demitur, atque ibidem quiete pascitur: cuius somni nubilo sancta Fides, tanquam matutinæ nebulæ interpollens sol, permista, ita eum subirat, ut putabatur, visa est arguere eloquiis: « Itane desidia torqueris, ut solitas tibi gratiarum solemnitates his sanctæ Paschæ diebus ante sacrarium artuum meorum persolvere desinas? Quid moraris? Disico morarum nodos, et cum scacchorum tabulato, tuæ videlicet liberationis credibili monumento, Conchacensem calle pedestri velocius expete locum, Paschalisque gaudii ibi celebra sacramentum. » Hujus visionis gratia ille permotus, somnii tædia rupit, ac Geraldo Petragoricensis Ecclesiæ sub primis atrocissimi auspiciis episcopo, qui Tolosanæ urbis mœnia forte aggrediebatur, simulque ejusdem Caturcine urbis præsuli Bernardo, quæ sibi somnitus imperata fuerant territus intimavit. Qui ut sanctæ Fidis monita audierunt, jubent jussa factis implere, nec qua-

dictum locum pervenit, orationi incubuit ac supplicii murmure quæque excogitata protulit. Qua expleta, post sanctæ crucis fronti locoque cordis impressionem, quæ sibi inter catenarum pressuras per sanctam virginem mirabiliter acta fuerant, cunctis qui aderant ora in silentio tenentibus, silo expedit. Neque hæc parva audivit utriusque sexus caterva, sed ejusdem memorati Gosberti filius, qui tunc forte inter commilitones causa orationis ibidem aderat, incredibili stupore totus visu in medio dirigit, admirans qualiter a tot vinculorum connexionem solvi potuit, neque minori admiratione Goffredus sub hoc aspectu corripitur, ejus jocosa scacchorum tabula fuerat, quam ille ereptam propriis illic humeris in testimonium sanctæ virgini obtulerat. Tandem agnita virtute divina, in laudum præconia convertuntur, sanctæ martyris Fidis glorificantes potentiam, a Domino sibi sacris exigentibus meritis in omni miraculorum facultate collatam.

CAPUT XX.

De mulo resuscitato.

Nunc vero quid in itinere sancti Petri apostolorum principis moderno tempore per gloriosissimam Christi famulam mirabiliter gestum sit, paucis absolute curabimus vestræ attentioni. Italiæ in partibus quæ Longobardia nuncupantur, miles quidam Ruthenicus pagi, Garbertus nomine, præcedentem Pictavensem genere ac militari strenuitate satis illustrem assequitur, ac post salutationum mutuum gratiam iter institutum celebrat, ejus familiaritati sociatus. Cui de multis simul sermonem ad invicem conferentes, tandem ad sanctæ Fidis magnalia conserta sermocinatione pervenit, ubi non parva laus a Ruthenicosis attribuitur miraculis. Ille vero Pictavensis ingenti cum admiratione narrationem illius applaudens excipit. Ubi ad hospitium in vico Sancti Domnini perventum est, Pictavensis mulus, qui ei charior habebatur, gravissimo morbo correptus, vix ad crastinum diem vitam pertraxit moribundus. Garbertus vero, quia in talibus quondam animalibus sancta Fides operata est magnalia non inmemor, interrogat socium utrum aliquam medelam fecerit ad muli hujus supplementum. Cui « Nequaquam » respondenti, mox adjecit: « Nunquid audisti quæ tibi de sancta Fide heri per me exposita sunt? » D Mitte ei devotus aureum, et statim tuum animal recipies sanum. » At ille, nihil cunctatus, bisantem de marsupio protulit, quem ei ad deferendum sancti virgini concessit. Sancta vero Fides ad majorem virtutis suæ gloriam manum reservans, viventem mulo nihil profuit, nec quidquam validitatis impertivit. Quid plura? Surgit aurora, monetque cunctos ut cœptam properarent viam. Exponitur mulus vitam termino functus a stabulo, et datur tantummodo pretium pro corio. Iter corripuit mæsti, et qui

Quod cum tetendisset datori, ecce repente post ter-
gum audit sonitum subsequens, et quasi fugientis
animalis et agitantis equitis strepitum. Sicque vul-
tum in terga retorquens, prospicit eminus hospitem
mulum fugientem cursu fatigantem, et, ut eum com-
prehenderet, multo conamine ententem. Qui, [hoc]
viso, sanctam Fidem attonitis exclamat vocibus, au-
reumque retinet quod volebat reddere verecundus.
Recepto denique mulo, interrogant hospitem qualiter
actum fuerit in reparatione animalis. At ille admi-
rando exclamans, ait: « O vos felices quibus tan-
tam virginem contingit habere patronam, cujus
omnipotentibus meritis non solum vobis salus tri-
bitur animarum, verum etiam magna procurantur
medicamina corporum! Hæc sancta virgo in opere et
virtute non sinit vestris adminiculari incommodis,
etiam in animalium resurrectione. Hoc quod vide-
tis animal, in platea projectum, dentibusque relectis
omni anima relictum, inter decorantium manus ani-
mavit, concitoque saltu a solo exturbavit, ac ita a
manibus nostris elapsum, vestris usibus præparatum
reformavit. » Quo audito omnis peregrinorum ca-
terva in laudum præconia erupit, totumque aerem
æmulis vocibus sanctam Fidem reboare compellit.
Deinde reddito hospiti tergoris pretio (scilicet argen-
teos octo) sancta limina apostolorum læti expetunt,
regressive ad propria votivum aureum cum ingenti
gratiarum actione persolvunt.

CAPUT XXI.

*De milite qui ab intestinorum inordinatis motibus
fatigabatur.*

Arvernico in pago miles erat strenuus, cui, insi-
diante infortunio, interiora, statum suum per inter-
lunia deserentia, cum magno intestinorum murmurare
in verenda usque erumpent; unde nimio mœore
attritus, mortem sæpe orabat, ne hæc pateretur
diutius. Post multum vero tempus, de milite pedes
factus, consciam morbi uxorem alloquitur; [a] cujus
consilio tectus, sanctæ Fidis deliberat expetendum
super hoc beneficium. Muliere reluctante et multa
officiente, ille conceptam peragit voluntatem, ac
ita sanctam adiit virginem. Cujus ante sacratissi-
mum corpus devotus procumbens, pro quo venerat,
cum lacrymis sæpius ingeminat, ac pro salute obti-
nenda propensiora fundit precamina. Sequenti vero
nocte ante sanctum mausoleum virginis, post ora-
tionum studia depressus, videt sibi sanctam marty-
rem assistere, et quasi subverecundo (ut mos est
virginibus) eum alloqui sermone: « Dormisne? in-
quam. » Qui cum se dormire respondisset, beata
virgo ita eum fando prosequitur: « Scias me, in-
quam, hactenus minime fuisse interpellatam pro
hujusmodi re ut ista est pro qua nostra sollicitas
suffragia, cum ex diversis morbis valida contulerim
agria. Sed ne omnino hinc inconsultus abbas, quæ
ubi fuerint salubriora paucis advertere expediam. Nosti

nihil cunctatus aggredere, et ut cum maximo malleo,
ex quo candens massa a fornace facta contunditur,
adnixis viribus roga super illam passionem in incude
positam, tibi validissimum ictum injiciat, quod cele-
riter salutem tibi conferet optatam. » His ille verbis,
cachinno simillimis, stupore simul et admiratione
præmonitus, somno abruptus, et quid sibi talis
visio velit alto corde versat diutius. Tandem vero
domum regressus, obfirmato in mortem pectore,
fabrum prædictum, nemine conscio, aggreditur, et
quæ sibi per sanctam Fidem imperata fuerant inti-
mat secretius. Quibus ille auditis, toto corde colla-
bitur, neque se hanc phantasticam ludificationem jam
acturum jurejurando attestatur. « Crede, inquam,
mihi, domine, quia non medentis, sed potius ludifi-
cantis verba hæc sunt, quorum monita si credulus
prosequi volueris, mortis tuxæ reus argui poteris.
Ego tamen nequaquam hujus criminis ero auctor tam
pessimi; novi enim procul ambiguo præsentem te
incurrere mortem ex hoc. » Cui ut excusatus abiret,
multa conjectanti, et multa metu parentum, si ver-
bere suo vitam cum dolore finiret, in faciem obji-
cienti, mox eques illi fidem facit nihil horum sibi
eveniendum. Quid plura? Sternuntur super incudem
genitalium turgida palearia, atque ad extremum
ictum præparantur morbida verena. Sed mox ut
adductis lacertis sublatum in aera cernit immensum
mallei pondus, incredibili pavore concussus, retro
resupinus labitur, ac velut exanimis solo cum gravi
fragore membrorum resupinatur. Qua in præcipiti
ruina, mirabile dictu! confestim omnis illa inste-
norum ebullitio ita interius resorbetur, ut nunquam
ulterius in vita sua foris erumpere videretur. Sic
ille nec cauterio adustus, nec ullius antidoti amystide
curatus, incolumis evasit, sanctæ Fidis, ut ita dicam,
ludus, omni posteritati cum alacritate satis admira-
ndum spectaculum facturus. Sic illa ponderosa alle-
vatur sarcina, sic dura reprimitur ignominia. Sic
pro terribilis mortis horrore, ad laudem et gloriam
sanctæ martyris, ineffabilis gaudii curatus perfundi-
tur immensitate. Quæ res ne cuiquam ridiculo simi-
lis facta videatur, ac per hoc nobis conficta respua-
tur, non absurdum ducimus, Rodbertum Cantojo-
lensis monasterii abbatem, virum reverenda canitie
satis honestum, in publicum advocare; cujus testi-
monio hoc nobis manifestatum est quod referimus,
quia ille qui passus est longe positus, nostris post-
modum non apparuit obtutibus. Illius ergo ab ore
didicimus, qui non inepta adulatione, non ficta seur-
rilitate aures populi palpat, sed veritate quidquid ore
profert commendat. Denique si de tali relato dubi-
tatur, de beneficiis Dei diffiditur.

CAPUT XXII. ized by Google

*De quadam matrona quæ contra sanctam Fidem
impie agens, mirabiliter interiiit.*

Caturensium in partibus res mira contigit, quam

matrona quædam erat nobilis, quæ aut quia mulierum genus semper avarum legitur, aut certe diabolico instinctu, terram sanctæ martyris agris suis vicinam immoderate concupivit, arantesque monachorum bubulcos plurimis affectos contumeliis a jugeribus expulit. Sequenti vero die proprio vomere ea jugera secare fecit, suæque ditioni ea subjugare præsumpsit. Atque ita cœlesti virtute actum est ut, dum illa a suis terminis agrum illum denormare juberet, acriterque insisteret, acutum toto corpore

A emarcuit, ac horrificis stridoribus garr.ens infelicem spiritum orco dimisit. Cujus terribili exitu aratores valde exterriti, relicto aratro fugerunt, ac in summo habitu vix palpantes domino suo rem actam retulerunt. At ille mœrens de mulieris interitu, pro cadavere misit, allatumque terræ condidit. Qua tali modo exstincta, terra sanctæ martyris intacta ab omnibus remansit, et in monachorum postea ditione jacuit.

ANNO DOMINI MXXIX.

SANCTUS FULBERTUS

CARNOTENSIS EPISCOPUS.

NOTITIA HISTORICA ET LITTERARIA.

(Oudin., *Script. Eccles. II*, 519.)

S. Fulbertus Carnotensis episcopus, vitæ sancti-
monia et eruditione sua ætate clarissimus, Guillelmi Aquitanici ducis favore, primum Pictaviensis Ecclesie S. Hilarii thesaurarius factus, ut fragmentum Historiæ Aquitanicæ refert. Idemque leges apud Ademarum Cabanensem in Chronico. Insignis vita et eruditione, lucernaque ardens a Domino Ecclesie Gallicanæ candelabro accensus, Roberti regis Christianissimi, cui gratissimus erat, auctoritate, Carnotensis episcopus post Rodolfum creatus est, a Liethero archiepiscopo et metropolitano consecratus, quemadmodum ipse Fulbertus affirmat epistola 23, ad eundem : « Multum amoris atque fidelitatis, tibi, Pater, me debere censeo, per cujus manum benedictionem et sacram unctionem accepi. » Is autem, episcopalem gradum assecutus, libertates ecclesiasticas egregie tutatus est, ut passim variis epistolis significat, quas ad pontifices maximos, reges et episcopos scripsit, quarum nonnullæ exstant ad Franconem Parisiensem præulem, *De extirpandis e manu laica beneficiis*. Et apud Joannem pontificem Maximum graviter conqueritur de Rodolfo comite, jurium Ecclesie suæ pervasore sacrilego, auxilium apostolicum implorans : *Magnæ*, inquit, *Fulber us et præclaræ Ecclesie pusillus episcopus*. Episcopatum, ut diximus, favore Roberti regis, cujus partes contra Constantiam reginam gnavigator sectatus est, adeptum fuisse apparet ex epistola ad eundem, qua de Godofridi vicecomitis violentia adversus Carnotensem Ecclesiam sic conquestus est : « Pietatem vestram

Deum, in his quæ ingeruntur molestiis, consolatio et respiratio funditus pendet. » Suam vero humilitatem astruit his verbis, epistola 68 ad Odilonem abbatem Cluniacensem : « Decet, pater, ut tu quoque vicissim me tuum servulum de te pendentem, teque non sine magna fiducia respectantem, sacris intercessionibus adjuves. Sum enim valde miserabilis homo, qui cum ad propriam non sufficerem, ad publicam curam nescio qua seu ratione seu temeritate perductus sum. » Quanta vero amicitia inter ipsum et Odilonem predictum fuerit, docet monachus Sylviniaci hæc scribens in Vita Odilonis : « Hoc nomine (*Archangeli monachorum*) censebat eum appellandum in suis sermonibus et epistolis. Fulbertus ille sibi præcordialis amicus, Carnotensis episcopus, in sanctitate laudabilis, in sapientia mirabilis, in cujus morte studium philosophiæ in Francia periit, et gloria sacerdotum pene decidit. » Quod autem nonnulli eum Roberti regis fuisse cancellarium scribunt, probationis id documento destituitur, cum revera potius cancellarius tantum Carnotensis Ecclesie fuerit. Porro cum anno 1020 urbs et basilica conflagrasset, fundamenta ecclesie Dei Genitricis Fulbertus jecit, eandemque miro lapideo fornice et tabulatu perfecit; quo quidem insigni opere præcipuam apud posteros nominis sui propagavit famam, pecunias suppeditante inprimis Anglorum rege. Hoc discimus ex Willelmo Malmesburiensi, lib. II De gestis Anglorum, his verbis : « Rex Cnuto ad transmarinas Ecclesias pecunias mittens,